

dersim

HAYAT

Aylık Yerel Kültürel Gazete - Yıl: 1 - Sayı: 3 - Ağustos 2010 - Fiyatı: 3 TL - Avrupa Fiyatı: 3 Euro - www.dersimhayat.org

MUNZUR KÜLTÜR VE DOĞA FESTİVALİ: NEREDEN NEREYE...

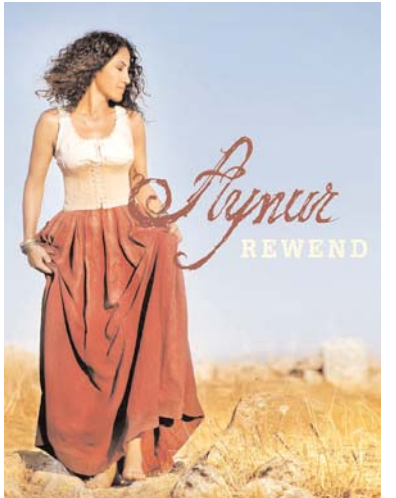
AMBARGO VE TECRİT ZAMANLARINDAN GÜNÜMÜZE

İlk festival başvurusu 1999'da yapıldı. Müracaatı belediye yaptı. Ama valilik, müracaat formunda yer alan sanatçıların GBT incelemesinde hepsinin "defolu" olduğunu söyleyerek izin vermedi. Aslında izin vermeyen Valilik değil, askeriyeye idi..." Salman Yeşilgöz, Cemal Taş ve Hüseyin Ayrıılmaz, Munzur Doğa ve Kültür Festivali'nin dününü, bugününü anlattı... Sayfa 6

AYNUR DOĞAN: DERSİMLİLER GEÇMİŞİNDEN ÖĞRENMELİ...

Ben yaşlılara soruyorum, bana "biz eskiden tavuk yüzünden kavga ederdik, ama farklı kimlik veya farklı düşünceler yüzünden kavga nedir bilmezdik" diyorlar. Dersimlilik budur; yani farklı düşüncelere, farklı kimliklere saygı..." Aynur Doğan ve Cemil Qoçgiri Rewend albümü ve Dersim'in sorunlarıyla ilgili sorularımızı yanıtladı. Sayfa 8

DERSİM, DİRENİŞ VE TAKTİK

Dersim Hayat gazetesinin ilk sayısında Ahmet Aslan'la yapılan söyleşinin bir yerinde söyleşiye katılan Hüseyin Ayrıılmaz şu anekdotu dillendiriyordu: "Ovacık'a yolculuk yapıyoruz. 94 köy yakılma dönemi. Günde bir minibüs Ovacık'a gidiyordu. 12 kişilik minibüs, biz beş kişiyiz. Dördümüzde takım elbise var. Cemal durmadan Zazaca kadına bir şeyler soruyor. Kadın Türkçe cevap veriyor. Sonra Cemal döndü kadına dedi: 'Ne ane ane ez tode Kırmancı keşey kon tu ça mde tırkı qeşeyken' (Ya anne ben seninle Kırmancı konuşuyorum sen niye benimle Türkçe konuşuyorsun?). Kadın dedi: 'Oğlum sizin gibi efendilerle hiç Kırmancı konuşulur mu?'"

Bu olayı birçok açıdan değerlendirmek mümkün. Birincisi tahakkümle özdeşleştirilen Türkçenin, ikincisi giyim kuşamın işaret ettiği modernlik çıkmazı, üçüncüsü ise tahakküme maruz kalan ezilenin kendine has direnişi.. Sayfa 14

KİLİTÊ XELASÊ DİNA, FELSEFÊ RAA HAQİ DERO

İtiqatê Dêsimi Raa Haqiya. (Türk u Hermeniya ra qeyri) Raa Haqi rengê de aleviyena Anadoluye saê bena.

Çike aleviyen ju bavêt, ju reng, ju form de niya. Yane homojenê niya.

Çiqaş ke felsefê xo kokte ju vo ki, oncia ca ve ca, qom ve qom ferq kuno werte. Xo dana ra hurend u caye xo.

Ayera aleviyen ke vame je itiqatê ortodoksu ju kaliv mêrora ma vir.

İran ra hata Balkanu, Afganistan ra hata Lübnan, hardo de hirade, welat ve welat, qom ve qom, gole ve gole jubinra, heve heve ciya, qoce ju itiqat u felsefê bêrora ma vir.

Eke hira niyadime ni tede bingê xo itiqatê"vahdet i vücud" ra cênê. Nu itiqat gola Dêsimi de forme "Raa Haqi" de vejino qarşiyê ma. Sayfa 15

SİLE PHİTİ

Ben Demanlı Silê Phiti. Henüz Dersim'de tam olarak devlet hâkimiyeti söz konusu değildi, karşılıklı pazarlıklar içindeydik. Cumhuriyet kurulmuş, bizler de beklenti içindeydik. Bunlar Osmanlıdan farklı diye düşünüyorduk. Aşiret büyüklerimiz hükümet yetkilileri ile görüşüyorlardı. Bu görüşmelerde genellikle taleplerimizin neler olduğunu öğrenmek istiyorlardı. Bizler de, kendi toprağımızda yaşamak istediğimizi, dilimize, inançlarımıza karışmaması, sürgünlere son verilmesini talep ediyorduk. Cumhuriyet kadroları her ne kadar ki "bunlar yerine getirilmeyecek şeyler değil" deseler de, Osmanlı döneminden yaşadığımız deneyimlerle güvensiz ve çekinceliydik. Sayfa12

EDİTÖR'DEN

Dersim Hayat'ın 3. sayfasında 29 Temmuz'dan itibaren başlayacak olan 10. Munzur Kültür ve Doğa Festivali'nin geçmişine mercek tuttuk. İlki 2000 yılında gerçekleştirilen ve bölgenin en eski festivali olduğu bilinen Munzur Kültür ve Doğa Festivali, hangi ortam ve koşullarda gündeme gelmişti? Açılan neydi? Amacına ne denli hizmet etti? Ve günümüzdeki durum nedir? Bütün bu soruların yanıtlarını birinci ağızdan, yani festival düşüncesinin ilk sahiplerinden aldık. Bu vesileyle çok da uzak olmayan bir geçmişte, 90'lı yıllarda Dersim'de neler yaşandığını da hatırlatmak istedik. Salman Yeşilgöz, Hüseyin Ayrılmaz ve Cemal Taş'ın görüş ve değerlendirmelerini ilgiyle okuyacağınızı düşünüyoruz. Festival ile ilgili eleştirel düşüncelerin yapıcı bir gözle dikkate alınacağını ümit ediyoruz. Dersim Hayat sayfalarında "yıkıcı", çözüm göstermeyen, önermeyen görüşlerin yer bulması zaten söz konusu olamaz. Sadece festival ile ilgili olarak değil, genel olarak yapıcı eleştiriye, çözümler gösteren düşüncelere değer vermesini bilmek durumundayız. Festival ile ilgili değerlendirmelerin de "daha iyi ve işlevli bir festival" kaygısını yansıttığını düşünüyoruz.

Aynur Doğan'la da, sorularımıza içten yanıtlar aldığımız bir söyleşi yaptık. Aynur Doğan ve Cemil Qoçgiri, daha çok Fatih Akın'ın çektiği klipte gündeme gelen "Rewend" albümüyle ilgili sorularımızı yanıtlamakla kalmadı, gerek ülke gündemi ve gerekse de Dersim'in gündemine ilişkin görüşlerini de paylaştılar. Aynur, sanat yaşamında başarılı bir grafik çiziyor; ama kendisini henüz yolun başında bir "öğrenci" şeklinde değerlendirerek, sanatçı kişilik ve duruşunun gerekli kıldığına inandığımız mütevazılığa da örnek teşkil eden bir anlayış ve yaklaşım sergiliyor. Aynur'un dikkat çektiği "Dersimlilik" olgusuna özellikle dikkat çekmek isteriz...

Bu sayımızda yer verdiğimiz röportajlardan biri de Av. Mehmet Ali Kırdök ile yapıldı. Av. Kırdök boşaltılan köylerle ilgili son durum hakkında ve bundan sonra neler yapılabileceği ile ilgili önemli açıklamalar yaptı.

Sayfalarımızda Dersim gerçekleriyle doğrudan ilgili haber ve yazılarımızı da ilgiyle karşılayacağınızı düşünüyoruz. Aylık bir gazete olmanın "habercilik" açısından ciddi bir handicap oluşturduğunun farkındayız elbette. Bu nedenle genellikle "zamana" ve hızla değişen gündeme "dayanıklı" haberleri gündeminize getirmeye özen gösteriyoruz. Aynı zamanda tarihe not düşmek bilinciyle hareket etmeye çalışıyoruz. Basın ve medyada "rutin" bir haber olmanın ötesinde fazla yer almayan "Diyanet Yasası" haberi, bu örneklerden biri... Dersim Hayat sayfalarında okuduğunuz yazıların da "tarihe not düşmek" özellik ve niteliği taşıdığını özellikle vurgulamak isteriz.

www.dersimhayat.org adıyla yayında olan websitemizde de bundan böyle güncel Dersim haberlerini sizinle paylaşma imkanı bulacağız.

Bu sayıdan itibaren geçtiğimiz ay içerisinde neler olup bittiğini hatırlattığımız bir köşe hazırladık. Yeniliklerimiz bununla da sınırlı değil. Bundan sonra her sayıda Dersim Söylenceleri başlıklı köşemizde efsanelerimize yer vereceğiz. Zazaca bulmacamızı da beğeneceğinize inanıyoruz. Zazaca yazı ve çalışmalara daha fazla yer vermek istiyoruz. Ama ana dilimizde okumak ve yazmak konusunda daha fazla duyarlı olmamız gerektiği de açık. Bunu kendi açımızdan da bir eksiklik olarak görüyor ve katkılarınıza ihtiyaç duyduğumuzu vurgulamak istiyoruz. Katkı ve duyarlılığınıza ihtiyaç duyduğumuz bir başka konu ise gazetemizin dağıtımında. Sınırlı imkanlarla iyi gazetecilik yapmaya gayret ediyoruz. Her okurumuzun gazetemizi dağıtma ve abonelik noktasında da duyarlı davranması, bu gayretimize güç katacaktır.

Gazetemizi yayına hazırlarken Dersim'den yine orman yakıldığı haberleri geldi DEDEF tarafından yapılan açıklamada ormanların yakılması kınanırken doğamıza sahip çıkılması çağrısında bulunuldu.

Bölgeden aldığımız haberlere göre, Kırmızı Dağ, Kutu Deresi, Zargovit, Güleç, Geyik Suyu ve Marcik'te bulunan ormanlık alanlarda yangınlar devam ediyordu. Hatırlanacağı üzere geçtiğimiz yıllarda da operasyona çıkan askeri birlikler operasyon alanlarındaki ormanları yakmışlardı. Tepkilere rağmen bu yıl da aynı olayların yaşanması endişe yarattı.

HAZİRAN AYINDA BUNLAR OLDU

'DERSİM'İN KAYIP KIZLARI'NIN DERSİM GALASI YAPILDI

9 Haziran 2010 günü "Dersim'in kayıp kızları" belgeselinin Dersim galası yapıldı. Nezahat Gündoğan'ın yönetmenliğini yaptığı belgesel, Dersim'de büyük ilgi gördü. Tunceli Kültür Merkezi'nde yapılan gala gösterimine Hrant Dink'in eşi Rakel Dink ve gazeteci Yavuz Semerci de katıldı. Dersim Belediye Başkanı Edibe Şahin, burada yaptığı konuşmada kendisinin de yıllardır kayıp halasını aradığını açıkladı. Hrant Dink'in avukatı Fethiye Çetin ise, "1915'le yüzleşilebilseydi Dersim olmayacaktı, Dersim gerçeğiyle yüzleşilseydi, Çorumlar, Maraşlar olmayacaktı. Yüzleşmenin ilk şartı hatırlamaktır" dedi. Gazeteci Yavuz Semerci de gazetesindeki köşesinde Dersim izlenimlerini yazdı. İlk defa Tunceli'ye gittiğini belirten Semerci, Dersim doğasına ilişkin duygularını "karşılaştığım doğanın olağanüstülüğü karşısında nutkum tutuldu" şeklinde ifade etti.

DERSİM YASAK BÖLGE!

Genelkurmay Başkanlığı, Dersim'de 7 Haziran- 7 Eylül 2010 tarihleri arasında 5 ayrı bölgeyi geçici güvenlik bölgesi ilan ederek, buralara sivillerin girişinin yasaklandığını açıkladı.

Genelkurmay Başkanlığı'nın koordinatlarını açıkladığı 5 ayrı güvenlik bölgeleri şöyle:

- Pülümür İlçesi sınırları içinde yer alan Efeçalı, Altınhüseyin, Kızılmeşcit ve Bingöl'ün Kiğı sınır boyunu oluşturan dağlık ve ormanlık alanlar.
- Nazimiye ve Pülümür ilçeleri arasında yer alan Dokuzkaya Vadisi ve çevresi içinde yer alan dağlık ve ormanlık alanlar.
- Çemişgezek, Hozat ve Ovacık ilçeleri arasında yer alan ve Erzincan'ın Kemaliye İlçesi sınırlarına kadar uzanan Aliboğazı Vadisi'nin de içinde yer aldığı dağlık ormanlık alanlar.
- Pülümür ile Ovacık ilçeleri arasındaki Kocatepe Köyü, Çambulak, Büyerbaba, Yalmanlar ve Ahpanos Vadisi ve çevresindeki dağlık ve ormanlık alanlar.
- Ovacık ve Pülümür ilçeleri arasında yer alan ve kısmen Erzincan sınırları içinde yer alan Munzur ve Mercan dağlarının büyük bölümü

STK'LAR: SİLAHLAR SUSSUN

25 Haziran'da Dersim Sendikalar Platformu üyesi bir grup Sanat Sokağı'nda bir araya gelerek, silahların susması talebiyle bir basın açıklaması yaptılar.

Savaş karşıtı sloganlar atan grup adına Tüm Bel Sen Tunceli Şubesi Başkanı Mazlum Doğan hazırladıkları ortak açıklamayı okudu. Kürt sorununda çözüm umutları büyük darbe alırken Türkiye'nin yeniden şiddet ve çözümsüzlük sarmalına girdiğini, son çatışmalardaki 40'a yakın yaralı ve 38 insan kaybının büyük acı ve kaygıya yol açtığını belirten Doğan, Kürt meselesinde iyi bir yere gidilmediğini, baskıların, gıda ambargolarının, köy boşaltmalarının ve faili meçhul cinayetlerin yaşandığı 90'lı yılların kaygısını taşıdıklarını söyledi. Sorunu şiddetle halledeceklerini savunanların yanıldığını, yangının insanlar arasındaki dostluk ve kardeşlik duygularını yok ettiğini, halkları düşman haline getirdiğini dile getiren Doğan, "Bu gelişmeler son derece tehlikelidir. Sorunun çözümü doğrultusunda bütün siyasi partiler, Meclis ve Sayın Cumhurbaşkanı inisiyatif üstlenmeli, askeri çözüm anlayışına ülke teslim edilmemelidir" dedi. Grup basın açıklamasının ardından sessizce dağıldı.

TECAVÜZ ZANLISI R.Ç. TUTUKLANDI

Haziran günü saat 17 sularında Ovacık kayak merkezinin önünde AKP eski ilçe başkanı R.Ç. kendi aracına aldığı 14 yaşındaki fiziksel ve zihinsel engelli bir kız çocuğuna tecavüz girişiminde bulunurken oradan geçen Akın Gedik ve Murat Yerlikaya tarafından fark edildi. R.Ç. kendisine müdahale edilmesi üzerine bu iki kişiye silah çekerek tehditler savurdu. Buna rağmen müdahale edilmesi üzerine aracını müdahale eden iki kişinin üzerine sürerek kaçan R.Ç. Murat Yerlikaya'nın yaralanmasına da neden oldu. R.Ç. daha sonra Ovacık emniyet müdürlüğüne sığındı. İlçe Merkezinde olayın duyulması üzerine toplanan halk saatlerce dağılmayarak olayı protesto etti. R.Ç bir sonraki gün gizlice kaçırılarak Ovacık dışına çıkarıldı. 10 Haziran günü yeniden toplanan beş bine yakın kişi "Siirt'ten Ovacık'a sistemin tecavüzcüleri iş başında" yazılı pankart açarak "Vur vur inlesin Rıza iti dinlesin", "İşte Ovacık işte Ovacık Halkı" şeklinde sloganlar attı.

Beşbin kişilik kalabalık Ovacık sokaklarından geçerek hükümet konağı önünde toplandı. Burada Demokrasi Platformu adına açıklama yapan Burçin Yerlikaya: "Ovacık'ta yaşanan travmalara yenisini ekleyen bir olay da

dün apaçık oldu. Hepimizin yakından bildiği tecavüzcü bu defa 14 yaşında özürlü bir çocuğa yönelmiştir. Rıza Çolak isimli şahsın uzun yıllardır başka kişileri ve son mağduru bir süredir taciz ettiği yönündeki duyular, kuşkular kaygılar emminet güçleri tarafından soruşturulmamıştır. Ancak diğer yandan bütün bunları olmamış bilmek ayrı bir sorundur. Bugüne kadar bilip de susarak görüp de kaşınarak yani suça sessiz kalarak böyle olayları yapanları cesaretlendirdiğimizi bilmeliyiz. Bu suç, bu anlamda hepimizindir. (...) Kardeşlerimizin, annelerimizin, çocuklarımızın cinsel saldırıya maruz kalmasını engellemek en öncelikli sorumluluğumuzdur. Uzun yıllar bizlere baskı uygulama gücünü bir yerlerden alarak sınır ve insaf tanımaz hale gelenlerin cesaret aldığı koşullar ve düzen değişmelidir. Çünkü onlara hayat veren düzen bizde sürekli tahribat oluşturmaktadır... Dün nasıl Ovacık'ın sokaklarını Rıza Çolak'a dar ettiysek, aynı şekilde tecavüzcülere, kadınlara fuhuşa sürükleyenlere, çocukları istismar edenlere, gençlerimizi uyuturucuyla zehirleyenlere, yani bizi geleceksizleştiren bütün halk düşmanlarına ve bu halk düşmanlarına hayat veren düzenine Ovacık'ı dar edeceğiz" dedi.

Daha sonra konuşan Ovacık Belediye Başkanı Mustafa Sangül, Ovacık halkından sessizliğini bozmalarını isteyecek "içimizde bu nitelikte insanları barındırmayalım, ben Ovacık Belediye başkanı olarak bu olayın peşini bırakmayacağım" açıklamasında bulundu.

R.Ç çıkarıldığı mahkemece çocuk yaşta kız çocuğunu zorla alıkoymak, cinsel istismarda bulunmak ve adam yaralamak suçlarından tutuklanarak Tokat yarı açık cezaevine gönderildi.

TBMM'de ALEVİLERİN ADI YOK!

2 Temmuz 1993 tarihinde gerçekleştirilen Sivas Madımak Katliamı'nın yıldönümü olan 2 Temmuz 2010 günü, TBMM, Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilat Yasası'nı onayladı.

TBMM'nin kabul ettiği kanuna göre, Diyanet İşleri Başkanının görev süresi 5 yıl olacak ve bir kişi en fazla 2 kez başkan olarak atanabilecektir. Başkanın vereceği görevleri yapmak ve başkana karşı sorumlu olmak üzere en fazla 3 başkan yardımcısı atanabilecektir.

Din İşleri Yüksek Kurulu, Başkanlığın en yüksek karar ve danışma organı olacak ve 16 üyeden oluşacak. Diyanet İşleri Başkanı; Aday Tespit Kurulunca, en az lisans düzeyinde dini

Madımak Katliamı'nın 17. yıldönümünde TBMM, Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilat Yasası'nı onayladı. Oylamada tek ret oyunu BDP Dersim Milletvekili Şerafettin Halis kullanırken, Alevilerin "Diyanet İşleri Başkanlığı lağvedilesin" şeklindeki talepleri "duyulmadı"...

yüksek öğrenim görmüş veya dini bilimlerde uzmanlaşmış kişiler arasından belirlenen 24 adaydan 12'si, ayrıca İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden 4 kişiyi kurul üyeliğine atanmak üzere tespit edecek. Kurul üyelerinin görev süresi 5 yıl olacak. Üyeler, en fazla iki kere bu göreve atanabilecek.

Bilindiği üzere Diyanet İşleri Başkanlığı, Alevilerin varlığını bile tanımıyor. Aleviler tarafından Cumhuriyet ile neredeyse yaşıt olan bu kurumun kaldırılması ve yaşanan ayrımcılığa son verilmesi talep ediliyor. Ancak bugüne değin bu yönde herhangi bir adım atılmadı, çalışma başlatılmadı. Aksine Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilat Yasası'nın kabul edilmesiyle birlikte, Diyanet, daha da "sağlam" bir kurum haline getirilmiş oldu.

Tek ret oyunu Halis kullandı

TBMM'de "Alevi kökenli" olduğu bilinen 20'den fazla milletvekili var. Bunun yanı sıra kendisini "demokrat" olarak tanımlayan çok sayıda milletvekili de bulunuyor. Ancak yasanın oylaması sırasında ret oyu kullanan sadece Dersim Milletvekili Şerafettin Halis oldu.

Şerafettin Halis "ret" oyu kullanmasının gerekçesini, "Ben demokrasiye inanan biri olarak, Aleviler ve farklı inanç grupları üzerinde asimilasyonun motor gücü olarak duran bir kuruma 'evet' diyemezdim" şeklinde açıkladı. Diyanet'in bir "KİT" haline geldiğini belirten Halis, "Diyanet kurulduğu dönemde sosyal, siyasal bir ihtiyaca cevap olsa bile, günümüzde ihtiyaca bir cevap değildir. Bu devlet için külfet, demokrasi için engeldir" dedi.

DEVLET DE MADIMAK'I ANDI!

2 Temmuz 1993'te Sivas Madımak Otelinde gerçekleştirilen katliamın 17. yıldönümünde Sivas'ta kitlesel bir anma etkinliği gerçekleştirildi. Binlerce kişi "Sivas katliamını unutmadık, unutturmayacağız" sloganları atarken, Madımak Otelinin müze yapılması yönündeki talebini bir kez daha gündeme getirdi. Bu yılki anma etkinliklerinde bir de "ilk" yaşandı ve Devlet Bakanı Faruk Çelik, Madımak Otelinin önüne karanfil bıraktı ve "Madımak'ın acısı tüm Türkiye'nin acısıdır, o gün hain mihraklar tırnağı etten ayırmak istediler" dedi.

İkisi saldırgan olmak üzere 37 kişinin hayatını kaybettiği Madımak Otelinin önünde bu yıl üç ayrı tören yapıldı. Madımak katliamının yıldönümü

etkinliklerinin ilki, Devlet Bakanı Faruk Çelik'in ziyaretiyle başladı. Sabah Sivas'a gelen Bakan Çelik beraberindekilerle birlikte yürüyerek Madımak Otelinin önüne geldi ve ölenler anısına karanfil bıraktı. Burada, hayatını kaybedenler için bir dakikalık saygı duruşunda bulunuldu. Burada konuşan Bakan Çelik, "O günden bugüne tam 17 yıl geçti. Biz o günü unutmadık. Hayatlarını kaybedenleri anmak için bugün hep birlikte buradayız. Madımak'ın acısı tüm Türkiye'nin acısıdır" dedi.

Ethem Bey Parkı önünde toplanan çok sayıda sivil toplum örgütü ve çeşitli siyasi partilerin üyelerinin oluşturduğu kitle ise, kortej halinde yürüyerek sloganlarla Madımak Otelinin önüne gelerek burada bir anma töreni yaptı. Saygı duruşunun ardından otel önüne karanfil bırakıldı ve olayda hayatını kaybedenlerin isimleri okunarak "burada" diye karşılık verildi. Daha sonra olayda yaşamını yitirenlerin aileleri, Madımak Oteline girdi. Bu sırada otel önünde kısa süreli karmaşa yaşandı. Otel içinde olayda hayatını kaybedenlerin yakınları gözyaşlarına hakim olamadı.

Devlet tarafından kamulaştırılmasına karar verilen Madımak Otelinin "müze" olarak yeniden düzenlenmesiyle ilgili tartışmalar ise devam ediyor.

'OHAL'DE

Devrim TEKİNOĞLU / devrimtekinoglu@hotmail.com

1990'lı yılların başlarında "Olağanüstü Hal Bölgesi" şartlarının ağır uygulamaları sürüyor olmasına rağmen babamın Ovacık'ta işlettiği resteurant adeta siyasetin kalbiydi. İdeolojik, siyasal tartışmaların olmadığı tek bir gün neredeyse yoktu.

Akşama doğru okuldan henüz çıkmış resteuranta geçmiştim. Askeri elbiseli uzun boylu, sakallı bir kişinin oturduğunu görünce çalan müziği Emekçi'nin albümü ile değiştirdim. "Sakallı" alaycı bir bakış ile bana baktı ve yemeğine döndü. Yemeğini yedikten sonra "Buranın sahibini çağırın biraz konuşacağım." dedi. Babam masasına gitti uzunca bir konuşma oldu. Hesabını almam için beni çağırdı. Hesabın on katı bir para bırakıp gitti. Gider gitmez babam resteurantta çalışanları mutfaka çağırıp nadiren yaptığı uyarılardan birini yaptı. "Bakın bu adam burdaki diğer askerlerden değil başka bir dönem başlıyor akıllı olun, dikkatli davranın, artistlik yapmayın!" Uyarının ertesini günü evine yakacak temini için ormanlık alana giden garsonumuz gece Munzur Irmağı kenarında çınlıplak soyundurulup önce suya, sonra kara sokulduğunu daha sonra topladığı odunlardan falakaya çekildiğini anlatıyordu ki; resteurantın hemen alt katındaki kahvehaneden sert bir hiza geç sesi duyduk. Bir çok kişinin kahvehanenin önünde yüzleri duvara yaslanmış şekilde üstlerinin arandığını ve kimlik kontrolü yapıldığını bazılarının ise şiddet ile karşılaştığını görecektik. Sonraki günlerde Türkiye kamuoyuna 'Yeşil' ismi ile geçen Dersim de ise 'Sakallı' adı ile bilinen derin gücün işkenceleri zulümleri artacaktı. Lokantalarda, restoranlarda hergün çalan, susmayan devrim şarkıları birden değişmiş herkes suskunlaşmıştı. Gerçekten dönem değişmişti. Üstelik "Sakallı(Yeşil-Mahut Yıldırım)" çoğunlukla tek başına geziyor işkencelerini de tek başına yapıyordu.

'Sakallı'nın Ovacık'a gelişini izleyen günlerde bir başka duruma daha tanık oluyorduk. Bir gece arabaları ile turlayan ilçe halkından iki kişinin ilçenin sokaklarında elinde bira şişeleriyle "Ulan PKK'lılar TİK-KO'cular sizin ömrünüz bitti şimdi biz varız, JİTEM var ulan" şeklinde bağırma tanık oluyorduk. Araca binip slogan atanlar arasında olmasada Rıza Çolak bu dönemde karşımıza çıkan artık kendini açıktan istihbarat elamanı olarak belirterek halk üzerinde baksı kuran biriydi. Ne ki bu yeni pozisyonda şekil bulanların toplum üzerinde baskıları bir çok yöntem ile arttıkça artacaktı.

Sakallı ve ekibi bir süre sonra görünmez olunca halk onca değişik baskıya rağmen biraz rahatlamıştı. Ne var ki 'Sakallı'nın gidişinin ardından 1994 yılında Dersim köylerinin önemli bir bölümü boşaltılmış, evler yakılmış, köylüler zorla göç ettirilmişti. Yerlerinden edilen köylüler Ovacık merkezindeki 'Toplama Alanı'nda yapılmış barakalarda on yıl üretimden kopuk yaşamak zorunda kaldılar. Köylerin boşaltılması; ekonominin ve sosyal hayatın dibe vurması anlamına geliyordu. Çaresizleştirilmiş, düşürülmüş kişiler üzerinden toplumsal denge mizin altüst edilmesi zaman içinde daha da derinleşecekti. Ovacık'ta fuhuş kelimesi telaffuz edilmeye başlamıştı. Çaresizleştirilmiş insanların para karşılığı ya da başka nedenler ile fuhuşa çekilmesinden daha acısı bu insanların çaresizliğinin kullanılmasının toplumda kabul görmesiydi.

Ovacık'ta bugün 'Konutlar' denilen bu alan Dersimli'ye yapılan derin operasyonların laboratuvarı ve uygulama alanıdır. 'Toplama Alanı'nda ki barakalarda yaşasınlar ya da yaşamasınlar, toplumsal denge nin tarumar edilmesi operasyonu için, köylerinden zorla çıkarılan insanların sıkıştığı bu alandan sonuçlar alındı ve diğer alanlarda yayıldı. Rıza Çolak 13 yaşında özürü bir kız çocuğuna tecavüze kalkışmadan öncede o ve benzerleri değişik kişileri taciz etmiş ya da baskı kurarak değişik ilişkiler geliştirmiştir. Ancak bu son olay toplumun ırzına geçmiş derin güçlerin futursuzluğunun artık sınır tanımaz fotoğrafı olmuştur. Planlı ve programlı olarak ırzına geçilen toplumun bütünüdür. Kadını, erkeği, çocuğu ile ilçenin abartısız tamamının bu olayı protesto etmesi, sokaklarda saatlerce beklemesi, yürüyüş yapması gırtlığa dayanan bıçağa isyandır. Yürüyüş sırasında izlediğim bir kişi şöyle konuşuyordu: "Biz iki kişi yan yana yürüyünce bizi örgüt ismi ile damgaladılar bizi birbirimize karşı güvensizleştirdiler, sindirdiler bu tecavüzün zanlısı devlettir. Ama ertük yeter! Bu halk artık buna izin vermeyecek."

Sakallılar(Yeşiller), Bozolar ve diğerleri, işkenceler gözaltında kayıplar ve faili meçhuller köy boşaltmalar ile toplumun bütün dengesini bozup çaresizlik, güvensizlik, umutsuzluk yaratma planlarının uygulayıcıları oldular. Derin acılarından sakatlanmış toplumun özürülülerine yine toplumdan kendilerine devşirdikleri vicdansızlar ile yöneldiler. Dünümüzü talan ettiler bugünümüzü sakatladılar siz zaten sakatsınız ama yarınınızı talan ediyoruz diyorlar. Öfke de isyan da bunadır ve meşrudur ve ateşin körüklenmeye ihtiyacı vardır.

RÖPORTAJ

Av. MEHMET ALİKIRDÖK İLE 5233 SAYILI YASA ÜZERİNE...

1994'te Dersim'de Köylerin yakılıp boşaltılmasının etki ve sonuçları günümüze değin devam eden bir sorun olarak hala gündemde. Yakılan, boşaltılan köylerle ilgili AHİM'de birçok dava açıldı. Bu davaları hayli ilginç sonuçları var. Av. Mehmet Ali Kırdök hukuki süreci başından beri takip eden bir isim. Kırdök, zorla yerinden edinme ve 5233 sayılı yasa üzerine sorularımızı yanıtladı. Kırdök'ün yanıt ve değerlendirmeleri konuyla ilgili olanlarımızın sorunlarını açıklığa kavuşturan mahiyette.

Ali Bilgin Cengiz

1994 yılında neden bu kadar şiddetli ve geniş çapta bir yıkım gerçekleştirildi? Toplum bunu sanırım beklemiyordu.

Mehmet Ali Kırdök:

Dersim, öteden beri Devlet'le ilişkilerinde sorunlu bir bölge; 90 sonrası Kürt ulusal hareketinin etkisine Tunceli'de hızlı bir reaksiyon gelişince, Devletin zaten yerleşmiş olan baskısı 1994 yılında sıçrama yaptı. 1994 Ekim ayında öncelikle Mercan Vadisi ile Kuşluca köyü çevresinde başlatılan boşaltma ve yakma operasyonu Bilgeç'ten Ali Boğazı'na uzanan vadi boyunca yaygınlaştırılarak genişletiliyor.

Biz bu operasyonların sonuçlarını 2006-2007 yıllarında 5233 Sayılı Yasa uyarınca yaptığımız müracaatların keşiflerini yapmak üzere boşaltılan köylere gittiğimizde gördük. Bununla birlikte insanların çoğu da, 94 yılında köyleri boşaltıldıktan sonra evlerinin ve köylerinin gerçek durumunu 12-13 yıl sonra bizimle görme fırsatını buldular.

Dersim'de köy boşaltma ve yakma operasyonu mağdurları, diğer bölgelerden farklı bir şekilde hızlı reaksiyon göstererek, buldukları yer savcılara şikâyetle bulmuş ve köylerinin asker tarafından kuşatıldığını, evlerinin yakıldığını net ifadelerle dilekçelerinde dile getirmişlerdi. Dilekçelerde şikâyet edilenler güvenlik güçleri olduğu için, cumhuriyet savcılarınca yetkisizlik kararı verilmiş, dosya kendisine iletilen il ve ilçe özel idare kurulları ise, devasa insani dramın yaşandığı vahşet karşısında, göstermelik bir soruşturma yaparak sanıkların belirlenemediği gerekçesiyle takipsizlik kararlarını vermişti. Bu kararlar köylülere 1995-1996 yılında tebliğ edildi. Biz, 1996 yılı başında, bu kararların tebliği sonrasında bize ulaşan 60'a yakın köylüyle ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine 1996 yılında müracaatta bulduk. Müracaatımız köylerin güvenlik güçleri tarafından boşaltılması, evlerin yakılması, tahrip edilmesi, köylere dönüşün engellenmesi ekskenliydi. Mahkeme süreci 2000 yılına kadar sürdü. 2000 yılında 17 köylüyle ilgili hükümet dostane çözüm önerisinde bulundu, köylülerin kabulü sonrasında 17 dosya dostane çözüm yoluyla sonuçlandı.

-Bu köylüler az önce bahsettiğiniz birinci dava grubu olan 60 köylünün içinde miydi? Bir de neden 17 kişi?

Dosyalar farklı dairelerde görüldü. Dairenin biri dosyaları daha önce sonuçlandırdı ve kabul edilebilirlik kararı çıktı. Bu karar aslında dosyanın geleceğini gösteriyordu. Hükümet ara çözüm önerdi ve bu dosyaları sonuçlandırdı. Diğer Dairelerde olan dosyalar için ise 2005 yılında Kabul edilebilirlik kararı verildi. Yani bir Dairenin 2000 yılında verdiği kararı bir başka Daire 5 yıl sonra verdi. 2000 yılında verilen kara-

rın infazı 2001 yılında tamamlandı. Uğradıkları hak ihlalinin İHAM tarafından karara bağlanması ve ödemelerin yapılması mağdur kitlesi üzerinde bir umut fırtınası estirmiş olacak ki, karar üzerine bana çok sayıda kişi müracaat etti. Ancak 1994 yılı ile 2001 yılı arasında 7 yıllık bir süre geçmiş olduğu için köylerin boşaltılması ekskenli müracaatın koşulları kalmamıştı. Ancak bu süre içerisinde insanlar mülklerinden faydalanamamışlardı ve boşaltılan köylere erişim güvenlik güçleri tarafından engellendiği için mülkiyet hakkı ihlali devam ediyordu. Mağdurların, köylerine dönüş mülkiyet haklarından yararlanma dilekçelerine, köylerinin bulunduğu il ve ilçe idari makamları ya yanıt vermiyor, ya da, güvenlik gerekçesiyle köylerine gidemeyecekleri bildiriliyordu. Bunun üzerine AHİM de; mülkiyet hakkının engellenmesini gerekçe göstererek yine bir müracaat süreci başlattık. 1996 yılında AHİM'e müracaatın konusu, özgürlük ve güvenlik hakkının, mülkiyet hakkının, konut dokunulmazlığının ihlal edilmesi iken, 2001 yılında müracaatın konusu; mülkiyet hakkının kullanılmasının zorla engellenmesi olgusuna dönüşmüştü.

O dönemde OHAL yürürlükteydi. Yasanın hükümleri uyarınca OHAL Valiliğinin denetimi altında verilen kararlarının iptali mümkün değildi. Bundan dolayı AHİM'e toplu müracaatlar yaptık. AHİM dosyaların hızlandırılmış usule tabi tutulacağını bildirdi. Derken 2004 yılı şubat ayında, Hozat'ın Boydaş köyünde 'Doğan ve Diğerleri/Türkiye' diye kayda alınan 15 kişiyle ilgili bir pilot davayı mahkeme sonuçlandırma kararı aldı. 2004 yılı Şubat ayında bu dosyaların duruşması Strasbourg'da yapıldı. O dönem hükümet 5233 sayılı yasa tasarısını hazırlamıştı. Duruşmada, tasarı Türkiye tarafından mahkemenin görüşüne sunuldu. 'Biz yasa düzenliyoruz. Bu yasa köylülerin şikâyetine konu olan sorunlarını giderme yeteneğine ve kapasitesine sahip' diyerek davanın reddini istedi. Mahkeme, hükümetin bu savunmasını, yasanın henüz tasarı halinde olması nedeniyle dikkate almadı ve 24 Haziran 2004 'te esasa ilişkin kararını açıkladı. Kararda; köyün kimler tarafından boşaltıldığının çok sorun oluşturmadığını, ancak insanların evlerinden, köylerinden edildikten sonra, hükümetin bu insanlara yardımda bulunmadığı, mağdurların büyük kentlerde son derece zor koşullar altında yaşamak zorunda bırakıldığı, bu süre içerisinde köylere, mülklerine gidişinin güvenlik güçleri tarafından engellendiği, bunda sözleşmenin 8.maddesi, ek protokolünün 1.maddesine açık aykırılık oluşturduğuna karar verdi. AHİM tazminatla ilgili bölümü daha sonra incelemeye karar verdi. Bunun üzerine hükümet, 20 gün sonra 17 Temmuz 2004 tarihinde 5233 sayılı yasayı çıkardı ve bizleri bu yasa uyarınca valiliklere müracaat etmeye davet etti. Biz daha önceki süreci, KDRP(Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi, GAP veya vali-

Dersim, öteden beri Devlet'le ilişkilerinde sorunlu bir bölge; 90 sonrası Kürt ulusal hareketinin etkisine Tunceli'de hızlı bir reaksiyon gelişince, Devletin zaten yerleşmiş olan baskısı 1994 yılında sıçrama yaptı

liklerin yardım projeleri gibi çalışma pratiğinin bir çözüm potansiyeli taşımadığını gördüğümüz için, bu yasanın yeterli bir bütçe kaynağına sahip olmadığı sürece verimli olmayacağını, bunun yanında zarar tespit komisyonlarının yine Valiliğe bağlı yetkililer tarafından oluşturulduğunu, zaten insanları yerinden eden güçlerin idare olduğunu, dolayısıyla idarenin böylesi bir komisyon iletişimiyle insanların sorununu çözemeyeceğini ifade ettik. Ayrıca zararın kanıtlanmasında ortaya çıkacak sorunların mağdur aleyhine işleteceği endişemizi dile getirdik. Bunun üzerine 2005 Eylül ayında yasanın uygulanmasını kolaylaştıran bir Bakanlar Kurulu kararı çıktı. Yıl sonunda da ise bu kurallar 5442 Sayılı Yasa maddesi olarak yürürlüğe girdi. Zarar Tespit Komisyonlarının yapısında bir değişim olmadığı için bu durumu mağdurlar açısından güvenceli görmediğimiz için Tunceli çevresinde ortak tavır olarak 5233 Sayılı Yasa uyarınca müracaat etmeyeceğimizi valiliğe ve mahkemeye ifade ettik.

Bu arada devam eden davalarla ilgili olarak Hükümet, Mahkeme'ye 5233 sayılı yasa uyarınca kurulan Zarar Tespit Komisyonları tarafından sonuçlandırılmış, Diyarbakır'dan 400, Tunceli'den ise 24 örnek dosya gönderdi. Diyarbakır'dan gelen dosyalar için çok fazla söyleyebileceğimiz bir şey yoktu, ancak Hozat'ta özellikle "Doğan vd/Türkiye" kararına emsal oluşturmak amacıyla Boydaş Köyü çevresinden değerlendirilen dosyalarla ilgili rakamlar yüksek birim değerleri uygulanarak sonuçlandırılmıştı ve iyiydi. 20 dönüm arazisi olan ve evi yıkılan bir kişi 80.000 YTL, 40-50 dönüm arazisi olan ve evi yıkılan bir kişi için 120.000 YTL gibi rakamlarla Sulhname önerdiler ve vatandaş bu Sulhnameleri o dönemde kabul etti. 5233

Sayılı Yasa uyarınca 2005 yılı sonuna kadar Türkiye'de toplam 170.000 civarında müracaat gerçekleşmişti. Mahkeme, yüksek değerli sulhnameler ve 170.000 mağdurun müracaatını, bu yasanın mağdurlar tarafından yeterince güvenilir bulunduğu kanıtı olarak değerlendirerek yeni bir karara imza attı. Yine pilot dava olarak sonuçlandırıldığı 'Aydın İçyer/Türkiye' kabuledilmezlik kararını, 12 Ocak 2006 tarihinde açıklarak köye dönüş davaları olarak adlandırılan davaları bu pilot dava ile sonuçlandırdı. AHİM'e mülkiyet hakkının kullanılmasında ilgili gönderilen bütün dosyalar bu dava örneği gösterilerek sonuçlandırıldı. 'Aydın İçyer' kararı sıradan bir kabuledilmezlik kararı değildi. Mahkeme 'Aydın İçyer' şahsında aslında bütün müracaatçıları ifade ediyordu. Mahkeme kararında özet olarak şöyle diyordu: "Aydın İçyer'in mahkemeye müracaat ettiği 2001 yılında iç hukuk yollarının yeterli olmadığını kabul etmektedir. Dolayısıyla Aydın İçyer'in başvurusu haklı ve doğrudur. Bununla ilgili Mahkeme; 'Doğan ve Diğerleri/Türkiye' kararında hükümet güçleri tarafından köye dönüşün engellendiğini, sözleşme ihlallerinin oluştuğunu ifade etmiş, ancak daha sonra, 5233 sayılı yasa yürürlüğe konularak etkili bir iç hukuk yolu oluşturulmuştur. Artık başvuruların bu iç hukuk yolunu tüketikten sonra AHİM'e gelmesi gerekir."

Hiç kuşku yok; Mahkeme henüz 2005 yılı Kasım ayında 170.000 olan 5233 Sayılı Yasa müracaatçısının kendi kapısını çalma olasılığını bir kabus olarak gördü ve hukuki gerekçesi güçlü olmayan Aydın İçyer/Türkiye kararını vermek zorunluluğunu hissetti. Nitekim Mahkeme aynı kararın 2010 yılı başında Kıbrıs Rum başvurularını için de tekrarlayarak, içtihadını geliştirdiğini gösterdi.

2006 yılı ocak ayında verilen karar üzerine hızlı bir şekilde dosyalarımızı Tunceli Valiliğine götürüp müracaatımızı yaptık. 2006-2007 yıllarında keşifleri yaparak dosyalarla ilgili yapılması gereken işlemleri tamamladık. Dosyaların önemli bir kısmı sonuçlandı. Burada şu ana kadar gözlemediğimiz pratiklerin ortaya çıkardığı çarpıcı sonuçlar oldu. Zarar Tespit Komisyonları, vatandaşın 94 öncesinde köyde olduğunu kanıtlamayı vatandaşa yükledi. 1994 öncesinde köyde olduğuna dair bir belge götürmüyorsa dosyalar reddediliyor. İkinci olarak vatandaş babasının arazisine bir ev yapmış, kendi yaşamını idame ettiriyor. Hayvancılık yapıyor. Eviyle ilgili beyanname vermemiş, yani mülkiyet belgesi yok. Burada fiili olarak tasarruf ediyor. Keşif sırasında o yerlerin o şahsa ait olduğu bilirkişi tarafından tespit edildi ve bu durum görevliler tarafından da tutanağa geçirildi. Ancak valilik bu tür dosyaları da kabul etmeme eğilimine girdi. 94 yılı öncesinde orada yaşadığını kanıtlayan insanlar için ise maddi tazminat, sadece arazinin kullanılmaması ve tahrip olan evin değerinin hesaplamasına dönüştürüldü. Hayvancılık yapmama ile ilgili gelir kaybı dikkate alınmadı. Oysa davanın başından beri AİHM'de bu insanların hayvancılık potansiyelinin çok fazla olduğu, Tunceli'nin coğrafi yapısı nedeniyle orman ve meraların fazla olduğunu, hayvancılık yapmak için insanların arazi ihtiyacının olmadığını, meraların bu ihtiyacı fazlasıyla karşılama potansiyelinin bulunduğunu ifade ediyorduk. Mahkeme 'Doğan ve Diğerleri/Türkiye' kararında bunu kabul etti. Bu kararda mahkeme: Çocukların, babalarının arazisinde yapmış oldukları evlerin kendilerine ait olduğunu, hatta ormanlardan faydalanmanın da sahiplik/ mülkiyet kavramı içerisinde değerlendirildiğine hükmetti. Açık ve net bir karardı o. Fakat valilik uygulamada bunların hepsini görmezden geldi. Son olarak da 2007 yılı Haziran ayına kadar Tunceli Valiliği sulu araziler için yaklaşık dönüm başına 300 000 lira, diğer araziler için dönüm başına 100 000 lira, evler içinse 210 000 lira civarında m2 maliyet hesaplıyordu. Evler için tek bir gider hesaplanıyor; araziler içinse 7-8 yıllık bir kayıp hesap ediliyordu. Fakat bunların hiçbirinde hayvancılık dikkate alınmıyordu. Biz buna itiraz ettik. Fakat itirazımız çok fazla dikkate alınmadı.

1997 yılı Haziran ayında içişleri bakanlığı iller idaresi genel müdürlüğü (5233 uygulaması onlara bağlı) bir genelge yayınladı. Türkiye çapında bütün değerleri tek merkezden oluşturdu. O değerlerde şöyleydi: evler için 110 000 lira, ağullar için 64 000 lira birim fiyatı belirlendi, arazi 5 dönüme kadar sulu araziler dönüm başı 240 000 lira, 5 dönüm sonrasında dönüm başı sulu arazide 45 000 lira, susuz arazide ise dönüm başına 20 000 lira. Dolayısıyla 2007 yılının 6. ayından sonra zarar tespitleri bilgisayardan bu değerler girilerek otomatikman hesaplanıyor. Doğal olarak değerler, AİHM'i etkilemek için gönderdikleri dosyalara göre çok geriledi. O dönemde 15-20 dönüm arazisi olan bir kişi için 70-80 bin lira bir sulhname önerilirken, şu anda, aynı durumda olan köylü için 20 bin lira öneriliyor. Bu çok büyük hayal kırıklığı yaratıyor insanlarda. Müvekkillerimin önemli bir kısmı bu tür durumları kabul etmeyeceğini ifade ettiler. Bazılarında kabul etmeme yönünde irademizi belirttik. Yine hayvancılıkla ilgili itirazlarımızın hiçbirisi dikkate alınmadı. Hayvancılıkla ilgili belgelerin olmadığını ifade ediyorlar. Kayıt sistemi güneydoğunun hiçbir yerinde olmadığı gibi Tunceli'de de yok. 94 yılında hiç yoktu. Kaldı ki bu insanlar kendileri isteyerek o yöreleri terk etmediler. Dolayısıyla

la kayıt altına alma imkânları o dönemde yoktu. Hayvanlarını tüccara en fazla yarı fiyatına satmak zorunda kaldılar. Bundan elde ettikleri parayla büyük kentlere göç ettiler. Yani belge oluşturmak imkânı bu insanlara kesinlikle tanınmadı. Şimdi bu uygulamayla İçişleri Bakanlığı yani Hükümet, AİHM'in 'Doğan ve Diğerleri/Türkiye' kararında yaptığı tespitleri dikkate almadığını açıkça ifade ediyor. İçer/Türkiye kararı öncesi unutuldu, dosyaların tekrar AİHM önüne gideceği hesaplanmıyor besbelli.

Kabul etmek gerek ki, 1994 yılından buyana geçen zaman, çoğunlukla uzun süreceği açık olan ikinci bir dava sürecini engelleyici etki yapıyor ve bu güçlüklerden dolayı önerilen sulhnameler bazı müracaatçılar tarafından (istenmeyerek) kabul ediliyor. Zaten bu zamana kadar beklemişler, birde bundan sonraki süreci beklemek istemiyorlar. İnsanların zaruret nedeniyle kabulünü İçişleri Bakanlığı, kendi projelerinin başarısı olarak yorumluyorlar. Bunun altındaki zaruret hali görmezden geliniyor. Bu açık ve net görülüyor. İHAM'den dönen dosyaların önemli bir kısmı sonuçlandı Ovacık'ta bir kısım köyler hala incelenmiş değil. İncelenen köylerde ise dava sayısı genel uygulamanın bir hayli üstünde. Bu dosyaların sahipleri gerçek mağdurlar, gerçekten köyleri yakılmış, mülkiyete ulaşımını engellenmiş insanlar. Bu kadar hak engellendikten sonra 10 bin lira, 20 bin lira ile yetinmeyi kesinlikle düşünmüyorlar. Bu şekilde 5233 sayılı yasa uygulaması, tatmin etmekten son derece uzak bir duruma gelmiş bulunuyor. Oysa baştaki itirazlarımıza rağmen 5233 sayılı yasa valilikler eliyle doğru uygulanabilirdi. Mesela 5233 sayılı yasadaki hayvancılıkla ilgili gelir kaybı hesaplanmaz diye bir karar yok. Hayvancılıkla ilgili ve diğer her türlü zararın karşılanacağı ifade ediliyor.

-Bu yorumu Valilikler mi yapıyor?

Evet. Mesela Tunceli'de 4 tane komisyon var 4 komisyonunda uygulamaları birbirinden farklı. Komisyonların bazıları başvuru sahiplerini hendekten atlatmak istiyor. Vatandaşın 10 mirasçısı var. Her mirasçı için kozmik bürodan belge istiyorlar. Vakıftan yardım almadıklarına ilişkin belge, 10 mirasçının her birinin ayrı ayrı adli sicil kayıtları gibi belgeler isteyerek insanları canından bezdiriyorlar. Bazı ilçeler bunu kendi içlerinde çözüyorlar. Bir ilde dahi uygulama bütünlüğü yok.

-Peki, bundan sonrasında hukuki açıdan nasıl adım atmak gerekiyor?

Müvekkillerimizin retle sonuçlanan dosyalarını götürdüğümüz İdare Mahkemesi lehimize karar veriyor. Ancak miktar konusunda uzlaşmadığımız ve dolayısıyla tam yargı davası açtığımız dosyalarda İdare

Mahkemesi, arazi değerleri dışında Zarar Tespit Komisyonlarının uygulamalarını onaylar nitelikte karar vermeye başladı. Başından beri hassas olduğumuz hayvancılık zararları İdare Mahkemesi tarafından Zarar Tespit Komisyonu bakış açısıyla değerlendiriliyor. Yani köy boşaltılırken hayvanların zarar gördüğüne ilişkin resmi tutanak gibi belge isteniyor. Dolayısıyla bu taleplerimizle ilgili idare mahkemesinden adalet beklentimiz ortadan kalkmış durumda.

-AİHM'de yeni bir sürecin önü açılacak denilebilir mi?

Kesinlikle açılacak ve biz bir grup davayı AİHM önüne götürdük. Zararın giderimi, 'Doğan ve Diğerleri/Türkiye' kararında belirlenen kapsamda yapılmak zorunda. 5233 sayılı yasa, uygulamacılar için nasıl bir dayanaksa, 'Doğan ve Diğerleri/Türkiye' kararı da uluslar üstü bir mahkeme kararı olması nedeniyle uygulayıcılarca aynı nitelikte kabul görmeli. Mesela kira gideri; vatandaş evinden kovulmuş, kira ödemiş 'Doğan ve Diğerleri/Türkiye' kararı bunu gider olarak kabul ediyor. Şu ana kadar Zarar Tespit Komisyonlarında bir tane dahi kira yüzünden tazminat ödenmiş değil. Dediğim gibi hayvancılık yapamadan doğan zarar ciddi bir kayıp olarak 'Doğan ve Diğerleri/Türkiye' kararında var. Şu anda tek dosyada dahi bunun zarar olarak tespit edildiğine ben rastlamadım.

Dolayısıyla 5233 sayılı yasa her ne kadar etkili iç hukuk yolu yaratmak için ortaya konuldu ve sorunun esas ağırlıklı kısmını bu komisyonların incelemesiyle çözme-yi hedeflediyse de şu anda bunun tam tersi yaşanıyor. Komisyonlar en ufak bir sorunda topu idare mahkemesine atıyor, vatandaşın önünde çok uzun bir yargı süreci başlıyor. Bu şunu gösteriyor: 5233 sayılı yasa, mahkemenin 'Aydın İçer/Türkiye' kararında belirttiği gibi etkili bir iç hukuk yolu olmaktan çıktı. Kararlar bunun çok net kanıtıdır. Çünkü bu dosyalarda AİHM'nin çok büyük bir sorumluluğu var. Bu insanlar 2001-2002 yılından 2006 yılına kadar 4 sene AİHM 'in kapısında karar beklediler. Bir yığın işlem yapıldı. Dosyalar sonuçlanma aşamasına gelmişti. Mahkeme tekrar iç hukuk yolunu gösterdi. İç hukuk işlemedi. Bizim müracaatlarımız şu anda dört yılı aştı. Doğru dürüst bir sonuçlanma yok. Sonuçlar dosyalar tatmin edici olmaktan son derece uzak. Komisyon kararlarına karşı başvurmak zorunda olduğumuz idare mahkemesi pratiği de artık netleşmeye başladı. Sorunun esasının çözümünde komisyonlar ile idare mahkemesinin bakış açısı aynı. Dolayısıyla iç hukuk düzenimiz, AİHM kararında açıklanan zarar kapsamını tam olarak karşılama konusunda açık olarak yetersiz.

Bununla birlikte bugün itibarıyla Ovacıkta Karataş, Cevizlidere, Hanuşağı-Kızılveren gibi bazı köylerin müracaatları 4 se-

neyi aşmasına rağmen hala incelenerek sonuçlandırılmış değil. Haklı olarak müvekkillerimiz isyan ediyor. "Zarar görmeyen köylere ödeme yapıldı bizim köyler özellikle cezalandırılıyor" diyorlar. Haksız olmadıkları ortada, bu nedenle biz Sözleşme'nin "Makul sürede yargılanma hakkı" kapsamında müvekkillerimizin bu şikayetlerini İHAM önüne götürme kararı aldık. Yakın zamanda bu köylerdeki mağdurlar için müracaatımızı yapacağız.

-'Doğan ve Diğerleri' kararı Hozat'ın Boydaş Köyünden başvuruda bulunanların bir kısmının dosyalarını mı anlatmakta?

Evet, Boydaş köyünden 15 kişi için verilmiş bir karar. Ancak bu kararın, mülkiyete ulaşımın engellendiği tüm başvurular için uygulanması gereken örnek olduğu gözden uzak tutulmamalı. Oradaki dosya bileşimi ile ilgili bir bilgi vereyim: 15 kişiden 7 kişi aile reisi, 8 kişi ise onların çocukları. Dolayısıyla çocukların mülkiyet belgesi yok. Yani Mahkemeye gönderdiğimiz ne tapu var ne beyanname var. Ancak muhtarın vermiş olduğu bir beyan var. Mahkeme bu çocukların babalarına ait arazi üzerinde ev yaparak edindiği mülkiyeti kabul etti. Yine bu insanları hayvancılık yapıp geçimlerini sağlayabildiklerini de kabul etti. Tüm bunlardan yoksun kalıp büyük kente göç etmek zorunda kalmaları yüzünden büyük kentte ödemiş oldukları kiranın mağdurlara ödenmesi gerektiğine hükmetti. Yine ormandan faydalanma hepsi o kararda vardı. Buna rağmen şu anda idare tarafından, Valilik tarafından yok kabul ediliyor. Oradaki 15 kişiden 8 kişi Valiliğe müracaat etseydi, Valilik kafadan bu kişiler için ret kararı verecekti. Şimdi bu insanların tekrar bir 5 yıl idari mahkemede başvurup AİHM'e gitmeleri doğru değil. AİHM'in kapısını bugünden çalmak gerekiyor.

-Bugün baktığımızda AİHM tarifi bir bata yaptı diyebilir miyiz?

Kesinlikle.

-Ve AİHM size göre yanlışlı gördü mü?

Bunu yaptığımız müracaatlara karşı AİHM'nin tutumunda göreceğiz.

-Boşaltılan köylerin bugünkü hukuki durumu nedir ve mağdur olan vatandaş ne yapabilir?

Biliyoruz ki bugün hala boşaltılan köylerin çoğunluğu boş. Bazısına gidış-dönüş hala mümkün değil. Öncelikle şunu tespit etmek gerek. Tunceli'de gidilmesi resmen yasaklı köy yok. Dolayısıyla güvenlik güçlerinin vatandaşın köyüne gitmesini, yerleşmesini ve mülkiyetinden yararlanmasını engellemesi yasal olarak mümkün değil. Ancak idari birimlerin, resmi olmayan yollardan, vatandaşın can güvenliğini hedef alan bazı telkinlerinin olduğunu biliyoruz. Örneğin "gidebilirsiniz ama güvenliğiniizi sağlayamaz" gibi yanıtlar. Oysa vatandaşın can güvenliğini sağlama yetkililerin en başta gelen sorumluluğudur ve hiçbir yetkilinin, kendi sorumluluğunu vatandaşın üzerine atma hak ve yetkisi bulunmamaktadır. Köylüler köylerine geçici ya da sürekli dönmek istiyorlarsa, yetkililerden köye erişimlerinin koşullarını oluşturmalarını talep edebilirler. Yani, yol,su,elektrik ve güvenlik gibi koşulların yerine getirilmesini isteyebilirler. Bu kendilerinin vatandaş olarak hakları, yetkililerin de yükümlülüğüdür. Bu koşulların yerine getirilmemesi durumunda mülkiyet haklarının sınırlandırılması nedeniyle zarar ve ziyan için gerekli müracaatları yapabilirler.

SÖYLEŞİ

MUNZUR KÜLTÜR VE DOĞA FESTİVALİ: NEREDEN NEREYE...

Munzur Doğa ve Kültür Festivali, bölgenin en eski festivali. 2000 yılında ilki gerçekleştirildi. İzleyen yıllarda, bölgedeki il ve ilçelerde benzer içerikli başka festival etkinlikleri de düzenlenmeye başladı, başka festivallere esin kaynağı oldu. Bölgenin ilk festivali olmanın yanı sıra, Munzur Doğa ve Kültür Festivali'nin en önemli özelliği, belki de "doğa" ve "kültür" temasıydı. Yani Dersim deyince akla ilk gelen özelliklerine vurgu yapan, bunu "tema" olarak benimseyen bir festival olmasıydı. Yasaklanan iki festival de sayılacak olursa, bu sene 12. düzenlenen Munzur Doğa ve Kültür Festivali, görünen o ki "rutin" bir festival olma noktasına geldi. Oysa festival düşüncesi ilk ortaya çıktığında ve ilk festivaller esnasında büyük bir coşku ve heyecan kaynağı olmuştu. Bölgede devam eden çatışma ortamının bir parçası olarak Dersim'e yönelik uygulanan "ambargo" ve "abluka" politikası, denilebilir ki, dünyanın dört bir yanında yaşayan Dersimlilerin sabiplenmesiyle, ilk olarak Munzur Festivali ile birlikte aşılmış, işlemez, yürütülemez hale getirilmişti.

Bu nedenle son yıllarda gündeme gelen Munzur Doğa ve Kültür Festivali'nin içeriğine, mantığına ilişkin ciddi eleştiri ve düşünceler, ilk festival etkinliklerinin hangi ortamda, ne tür koşullar altında gerçekleştirildiğini hatırlamamızı gerekli ve önemli kılıyor. Böyle olunca da, 90'lı yıllar boyunca faaliyet gösteren ve çok önemli bir misyonu yerine getirdiğini vurgulamak gereken İstanbul'da kurulmuş Tuncelililer Derneği ve onun başkanı Salman Yeşilgöz ile aynı derneğin yöneticiliğini yapmış Cemal Taş ve Hüseyin Ayrılmaz'ın düşüncelerine kulak verdik. Zira Munzur Doğa ve Kültür Festivali, bu derneğin çalışmaları içerisinde ortaya çıkmış ve hayata geçirilmiş bir proje. Günümüze gelen süreç içerisinde Munzur Doğa ve Kültür Festivali'nin hangi koşullarda nasıl başladığını Salman Yeşilgöz, Cemal Taş ve Hüseyin Ayrılmaz'la konuştuk. Sorularımıza açık yürekli ve herkes adına düşündürücü olması gereken yanıtlar verdiler. / Cafer Solgun

Baskı, tecrit, ambargo ve Tuncelililer Derneği

Salman Yeşilgöz

Festivalin geldiği noktayı anlamak için Tuncelililer Derneği ve onun Dersim'e yönelik çalışmalarını bilmek gerek. Tuncelililer Derneği'nin kuruluş başvurusu 1989'da yapıldı ve kuruluşunu resmen 1990 Eylül'ünde tamamladı. Derneğin açılmasının ardından çok sayıda dava açıldı. Bilindiği gibi 1994'te bölgede köyler boşaltılıyordu, böyle bir süreç vardı. O dönemin tanıklığını yaptık, 1999'a kadar. Köy boşaltma ve Dersim'de yürütülen gıda ambargosuna karşı demokratik tepkiler örgütlemeye gayret ettik. Bu amaçla sürekli Dersim'e gidip geliyorduk. Bir yalnızlaştırma politikası vardı. Bunu nasıl kıracağımız üzerine konuşuyor, tartışıyor ve çalışmalar yapıyorduk. Bu çalışmalar 1995'te kurduğumuz Dersim Halkıyla Dayanışma Kurulu ile somutluk kazanmıştı. 1998 yılı başlarında bu kurul bünyesinde bir komisyon kurduk. Dersim'de sosyal, kültürel, iktisadi ve sağlık gibi alanlarda çalışmalar yapmayı amaçlıyorduk. Munzur AŞ'nin kurulması da bu komisyonun çalışmaları esnasında gündeme gelen bir konuydu.

Yine, 1997 yılında, Munzur'un kenarında oturmuş Dersim'e yönelik "yalnızlaştırma" politikasının nasıl aşılabileceği üzerine konuşurken, Hüseyin (Ayrılmaz), "alabalık festivali yapalım" diye bir düşünce ortaya attı. Fakat bu, daha çok Ovacık'la sınırlı kalacak bir etkinlik olurdu. Bu tartışmaların sonucunda metropollerde ve yurtdışında yaşayan Dersimlilerin ilgisini Dersim'e çekebilmek amacıyla "15 gün tatilini Dersim'de geçir" şeklinde bir kampanya başlatma kararına vardık. 1998 Temmuz ayında, Düzgün Baba, Munzur Gözeleri, Bağın gibi mekanları ziyaret etmeyi kapsayan bir program hazırladık. O dönemlerde buraları ziyaret etmek yasaktı. Kampanyayı Tuncelililer Derneği organize ediyordu, ama derneğin adını fazla öne çıkarmadık. Çağrı tüm Dersimliler adına yapılmıştı. İstanbul'dan bir otobüsle Dersim'e hareket

Tuncelililer Derneği'nin kuruluşu zamanında o dönemki siyasi yapılar "yerel derneğe ne gerek var?" diyorlardı. Oysa 94'teki köylerin yakıldığı, boşaltıldığı süreçte bu dernek çok önemli bir rol oynadı

ettik. 15 Temmuz'da İstanbul'un yanı sıra İzmir, Adana ve Mersin gibi illerden de otobüsler hareket etmişti. Kampanyayı kamuoyuna da yansıtıyorduk. Bu nedenle Dersim'de bir "hareketlenme" olduğu haberini aldık. Neler olacağını tam olarak bizler de bilmiyorduk. Bizim Malatya'da otobüsümüz durduruldu. Bize Dersim'e girişimizin OHAL tarafından yasaklandığı tebliğ edildi. Ama tabii kimlik olarak bu yasağın kimlere uygulanacağını bilmiyorlardı, bu nedenle "Salman Yeşilgöz ve arkadaşları" deniliyordu. Yani net olarak Dersim'e girişi yasaklanan kişi ben idim, diğerlerinin kimliklerini bilmiyorlardı. Böyle olunca, Elazığ'dan gruplar halinde Dersim'e girilmesini organize ettik. Dikkatleri sadece benim üzerimdeydi. Eski milletvekili Mehmet Ali Eren ve 5-6 kişilik bir grup, Sihenk'ten, bu yaklaşımı protesto etmek için geri döndü. Festivalin temeli de aslında ilk olarak bu etkinlikle birlikte atılmış oldu.

Hüseyin Ayrılmaz

Böyle bir şey beklemiyorlardı, o yüzden şok oldular. Toplu girişi engellediklerini düşünüyorlardı. Valilik, "benden izin almadan nasıl buralara gidirsiniz" şeklinde bir yaklaşım içindeydi. Adım adım peşimiz

deydiler. "Burası Akdeniz, Antalya değil" diyorlardı. Kendi memleketimizde seyahat özgürlüğümüz yoktu. Buna rağmen Gözeler'e gittik. Kutu Deresi'nde yoğun katımlı büyük bir piknik yaptık. Bu girişimiz Dersim'de büyük bir moral etki yarattı.

Tuncelililer Derneği'nin kuruluşu zamanında o dönemki siyasi yapılar "yerel derneğe ne gerek var?" diyorlardı. Oysa 94'teki köylerin yakıldığı, boşaltıldığı süreçte çok önemli bir rol oynadı. Köylerden yoğun bir şekilde bizi arıyorlardı. Bir keresinde Cevizli Dere Köyü muhtarı aramış, "şu anda evimizi yakıyorlar" demişti. Ankara'da ciddi girişimler organize edildi. Dersim'i tecrit etmişlerdi. Bu nedenle tanınmış aydın ve sanatçıları Dersim'e sokmaya gayret ettik, kamuoyunun dikkatini bu tecrit politikasına çekmeye çalıştık. 1997'de "Ekolojik Tahribata Tanıklık Heyeti"ni Dersim'e sokmamız çok yankı yarattı. Zorla da olsa Seyitlik Köprüsü'nün oraya sembolik bir ağaç diktik. O ağaç büyüdü. Gıda ambargosu ve tecrit politikası, yerleşik insanların büyük bir moralsizliğe neden oluyordu. Bu moralsizlik durumu nedeniyle daha çok konser türü moral etkinlikler düzenlenmesi önerileri vardı. Ben ise konserlerden ziyade Dersim'e dışarıdan kitlesel gelişlerin daha önemli olduğunu düşünüyordum. "Alabalık Festivali yapalım" düşüncesi, Munzur Doğa ve Kültür Festivali düşüncesini doğurmuş oldu. Fakat bizde "boşa çıkarsa, başarısız olursak" korkusu

Onore edilmek...

Salman Yeşilgöz, Cemal Taş ve Hüseyin Ayrılmaz'a, bugüne değin en azından festival etkinliklerine yönelik katkılarından dolayı onore edilip edilmediklerini de sordum. "Hayır" dediler. Salman Yeşilgöz, "10. yılda böyle bir şey olabilirdi, olmadı, şimdi yasaklananlarla beraber 12. festival yapılacak" derken, Cemal Taş ise "ödüllendirilmek insanı mutlu eder tabii" dedikten sonra devam etti: "Ama tersine, ilk zamanlarda bu çalışmalar için uğraş verirken neredeyse dayak yiyecektik. Derneğimiz kapandığında, düzenlenen bir toplantıya

da vardı. Bu nedenle "15 günlük tatilini Dersim'de geçir" kampanyası ile bunu test etmiş olduk. Sonuç başarılıydı. Emniyet kayıtlarına göre dışarıdan Dersim'e 5 bin kişi gelmişti...

1999'da festival için her türlü hazırlık yapıldı. Ama izin verilmedi. Sanatçı kadrosu fazla zengin değildi. Ama panel ve doğa gezileri vardı programda. Tertip Komitesi'ni Tuncelililer Derneği ile Tunceli Belediyesi oluşturmuştu. O dönem belediye başkanı CHP'den Hasan Korkmaz idi. Hasan Korkmaz, "olay çıkar" diye çok korkuyordu. Direkt belediye sorumluluk üstlenmiş istedik, bu nedenle müracaatı belediye yaptı. Ama valilik, müracaat formunda yer alan sanatçıların GBT incelemesinde hepsinin "defolu" olduğunu söyleyerek izin vermedi. Aslında izin vermeyen Valilik değil, askeriye idi.

2000 yılında yapılan müracaat kabul edildi. İlk buluşma Seyitlik Köprüsü'nde oldu. Herkes sevinçliydi. Halaylar çekiliyordu. Bu arada askeri araçlardan sürekli "devletin yollarını boşaltınız" anonsları yapılıyordu. Ama kitle abluka ve yasakları darmadağın etti.

'Festival ortak payda idi'

Cemal Taş

İnsanlara yalnız olmadıkları mesajını vermek, esnafların kepenk kapatmaması, insanların yerini-yurdunu terk etmemesi amacıyla dönük çalışmalar yürütürken festivalin alınmayacağı bile tartışma konusu yapıldı." Dersim Hayat gazetesi olarak, ödül vermeyi, ödüllendirerek onore edilmeyi çok abartıyor değiliz. Zira Dersim'e hizmet etmek, her birimiz açısından her şeyden önce bir sorumluluk konusudur. Ama bazen durup birbirimizin emek ve gayretine taktir duygularımızı ifade etmeye de ihtiyaç var. Bizce Dersim'in o yalnız ve kuşatılmış zamanlarındaki çabaları hatırlamak için zaman geçmiş değil. Daha da önemlisi, festivali hepimiz için bir "ortak payda" olarak yeniden ve daha canlı, coşkulu, işlevli bir düzeye getirebilmek görevimiz var...

tival projesi şekillendi. Tunceli dışında yaşayan insanların yüzlerini yeniden Dersim'e dönmelerinin, insanlarımıza moral kazandıracağını düşündük. Bu kültürel organizasyonun bu baskıyı bertaraf edebileceğini öngörmüştük. Böyle olunca, herkes açısından bu amaçlar bir ortak paydaydı. Kimin hangi partiden olduğu gibi şeylerin öne çıkmaması gerekiyordu. Ama bugün baktığımızda egoların öne çıktığını görüyoruz. Kendisi için doğru olanın başkalarına dayatılması var. Sayısal ve siyasal olarak güçlü olanın psikolojisiyle hareket ediliyor. İlk yıllardaki anlayıştan uzaklaşıyor; siyaseten güçlü olanın başkalarını yok sayması söz konusu.

İlk festival CHP'li belediye döneminde yapılmasına rağmen CHP zihniyetini çok yansıtmadık. Ama bugün belediyeyi elinde bulunduran partinin yaklaşımı yerel değerleri ifade etmekten çok, kendini ifade etmeye dayanıyor. Herkesin kavgası kendini ifade etmek. Böyle olunca bahsettiğim ortak paydadandan da uzaklaşıldı. Herkes festivalden bir şeyler almaya çalışıyor, vermeye değil. Bence en büyük eksiklik, yerel yönetimi elinde bulunduran partimizin "büyük ağabey" rolü oynamasıdır. Bu, Dersim'in dokusuna uymuyor. Festival organizasyonunda "dediğim dedik" mantığı söz konusu. Konuşmacılar saatlerce parti programı üzerine konuşuyor. Çalınan müzikler belli bir partinin müzikleri. Bunlar insanlarda rahatsızlık yaratıyor. Geçen yıl Kalan Müzik'in hazırladığı bir festival müziği vardı, bir türlü çaldıramadık. Bunlar başka illerde normal olabilir, ama Dersim çok

Bugün festivali sahiplenen bazı çevreler, o zaman "burada savaş var, savaş bölgesinde tatil mi olur" şeklinde bizi eleştiriyorlardı. Ama insanlar üzerindeki savaş psikolojisini yıkmak, yalnız olmadıkları duygusunu onlara göstermek gerekiyordu

renkli bir coğrafyadır. Etnik, inançsal, siyasi ayrılığa önem verilmez. Kimsenin siyasetini, dilini, inancını problem etmez. Genç kuşaklar bunu yaptıkları zaman Dersimliler bundan rahatsızlık duyuyor. Dışarıdan kapitalist mülkiyetçi anlayış bizde de kendisini varediyor. "Bizim olsun küçük olsun" düşüncesi Dersim'e kaybettirir. Bu anlayışa büyük tepki var. Festival bir siyasi propaganda alanı haline geldi. Dersimliler buna tepki gösteriyor, "istemiyoruz" diyor. Önceden emniyet güçleri "buraya geliyorsanız huzuru bozuyorsunuz" diyordu, şimdi bunu halk söylüyor. Bunun ciddi şekilde düşünülmesi lazım.

Festivalde siyaset de olur. Ama doğa ve kültürle ilgili ortak duyarlılık projeleri geliştirilmeli. Gençliğimiz de yozlaşıyor. Siyaseten de kimse için "başarılı" bir durum

yok. Doğa ile ilgili barajlar sorunu öne çıktı. Son mitingi saymazsak, ortak ve etkili bir girişim de yok. Günü kurtarma var. Gerçek bir çevrecilik anlayışı gelişmedi. Bu da siyasi bir faaliyet gibi ele alındı. Daha sivil girişimler vardı, onların da önü kesildi, sivil girişimler dağıtıldı. Bunun da siyasetinin yapılması, insanların tereddüde kapılmasını yol açtı.

Salman Yeşilgöz

Eksiklerine rağmen mevcut yerel yönetimin halkımızın hissiyatını anlayan bir yönetim olduğunu da vurgulamak gerekir. CHP zihniyetiyle aynı kefeye koymak yanlış olur. Daha dikkatli hareket etmeleri ve vefa duygusunu daha iyi anlamaları gerektiğini düşünüyorum. Eksiklerine rağmen, seçilen yönetimin halkımızın hissiyatını anlatan bir yönetim olduğunu da vurgulamak lazım. Ama daha dikkat etmeleri ve vefa duygusunu daha iyi anlaması gerektiğini düşünüyorum...

10 yıldan sonra...

Salman Yeşilgöz

Aradan geçen bu 10 yıllık süreçte olumlu şeyler de var, eksiklikler de. Biz festival için derneklerin alt yapı oluşturması, Dersimlilerin ve Belediye'nin sahiplenmesi gerektiğini düşünüyorduk. Doğrusu Belediye tarafından yürütülmesiydi. Ama karar mekanizması bugün çok parçalı. Festivalin kurumsallaşması için herkesin gücünü ortaya koyması, emek harcaması lazım. Ama gelinen noktada "bizim logomuz afişte şurada olsun, burada olmasın" gibi tartışmalara indirgeni. Festivaller 4 gün oluyor ve bitiyor. Geride bir şey kalmıyor. Atölye çalışmaları yapılması, bölgesel, yerel ürünlerin canlandırılması, değerlendirilmesi lazım. İstanbul'dan tişört basıp oraya götürmek bir tezattır. Önemli olan bunların orada yapılmasıdır. Belediye bünyesinde de tiyatro, müzik grupları oluşturulur, atölye çalışmaları yapılır, festival de hazırlanan bu alt yapı üzerinde şekillenir, insanlar çalışmalarını sergiler, paylaşır.

Ama geldiğimiz nokta, popüler kültürün tüketilmesidir. Festival sanatçıların konserler serisine dönüştürüldü. Belediye ve Dersim dernekleri başta olmak üzere konuyla ilgili herkesin kendini gözden geçirmesi gerektiğini düşünüyorum. Diğer bölge festivalleri her bakımdan bizi geçti. Festivalerde verilen mesaj, "Munzur'da baraj istemiyoruz"un ötesine gitmedi. Hiçbir şey yapılmadı demiyorum, ama kendini üretme, var olanı tekrar etme var. Sanatçı ve grup tartışmaları festivali kısırlaştırıyor.

Hüseyin Ayrılmaz

Dersim özgün bir bölge. Potansiyelleri var. Sorun bunu Dersim'e hizmet edecek duruma getirmek. Festival ilk olduğunda eğilip çimenleri öptüm. Daha ileride gideceğini düşünürken, üzülerek yeni bir şey olmadığını, taş üstüne taş konulmadığını görüyorum. Dün festivale sahip çıkanlar, bugün kendilerini "sahip" görmeye başladı. Sorun değil. Ama sahiplenmek, "benim sanatçım olsun" tartışmasının ötesine gitmiyorsa, ben burada yokum. İnsanları tarihiyle, doğasıyla, kültürüyle buluşturmak gerekirken, panellerde herkes kendi siyasi düşüncesini dillendiriyor. Biz Dersim meselesini yeni kuşaklara anlatabilmiş değiliz.

Bugün Dersim'de kurumlaşma var, ama samimi oldukları kanısında değilim.

'Dersim'de İkinci 38'e Hayır'

10. Munzur Kültür ve Doğa Festivali'nin bu yılki şiarı, "Dersimde İkinci 38'e Hayır Dilimiz, Kültürümüz, İnancımız ve Munzurumuzla Özgürleşelim" şeklinde belirlendi. Dersim Belediye Başkanı ve Festival Tertip Komitesi adına Edibe Şahin tarafından yapılan açıklamada, 10. Munzur Kültür ve Doğa Festivali ile ilgili şu bilgilere yer verildi: "29-30-31- Temmuz, 1-Ağustos 2010 tarihlerinde gerçekleşecek olan 10.Munzur Kültür ve Doğa Festivali'nin şiarı 'Dersimde İkinci 38'e Hayır Dilimiz, Kültürümüz, İnancımız ve Munzurumuzla Özgürleşelim' olarak belirledik.

Festivalimizin konseptini Tarihimizin, Kültürümüzün, İnancımızın ve Doğamızın ön plana çıkarıldığı farklı kültürlerle buluşturacağı bir organizasyonla gerçekleştireceğiz. Festivalin bir gününü tamamen kadın etkinlikleri, bir gününü de çevre etkinliklerine ayırdık.

Hepsi için demiyorum, ama bazıları Dersim tarihini yağmalıyor. Bizim düşündüğümüz, festival herkesin buluşma noktası olsun idi. Aynı dili konuşalım. Ama herkes kendi siyasi bakışıyla bakıyor, kendisine göre yorumluyor. Bu, Dersim değerlerine sahiplenme değildir. Aksine bir tüketim kültürü haline getiriliyor. Dersim tarihi ve kültürü, buna sahip çıkanlar tarafından bu kadar tüketilecekse, buna da karşı çıkmak, sorgulamak gerekiyor.

Daha çok örgütlüyüz, ama...

Salman Yeşilgöz

Şu andaki kurumlaşmanın o zamandan daha ileri olduğuna inanmıyorum. Her yerde tabela olması örgütlü olmak değildir. İstanbul'da federasyonla beraber 20 dernek var. Ama İstanbul'daki Dersim kitlesine ulaşma bakımından bir ilerleme olmadığını görüyorum. Bu nedenle Dersim örgütlerinin, kurumlarının kendilerini gözden geçirmeleri gerektiğine inanıyorum. Ürettiğin nedir, buna bakmak gerekir. Festivalin bir kitapçığı, bir CD'si bile yok. Herkese bir makam, mevki bulalım, her birimiz birer "başkan" olalım anlayışı var; bunun tartışılması ve artık birinin "kral çıplak!" demesi lazım.

Hüseyin Ayrılmaz

Festivalin uluslararası alana taşınması, Dersim tarihi, kültürü ve inancının genç kuşaklara aktarılması, farklı dil ve kültürlerle buluşturulması lazım. Geçen yıl Ermeni sanatçıların gelmesi olumlu oldu. Festivalde çok siyasi misyon yükleniyor, bundan kurtulmak gerekiyor. Siyasallaştırılmadan, kendi mecrasında götürmek lazım. Aksi, farklılaşmaya, herkesin kendi görüşüne göre ele almasına yol açıyor. Kültür, dil, doğa üzerine yoğunlaşmak herkesi buluşturur. Dersim'de siyasetin dili kirlenmiş...

Ne yapmalı?

Salman Yeşilgöz

Kültür panayırına, doğa da kirletme etkinliğine dönüştü. Festival dönemlerinde böyle manzaralar oluşuyor. Bunun asgariye indirilmesi için gerekli yerlere yerel yönetimlerin çöp konteynırları, çöp torbaları yerleştirilmesi lazım. Akar su barajı nedeniyle durgun suya dönüştü. Eskisi gibi su da çöpleri alıp götürmüyor. Panellere boğmaktansa daha dar kapsamlı ve verimli paneller düzenlenmeli. Dil, kültür ve inanç

Program yoğunluğunda bu yıl bir saadeleştirilmeye gitme ihtiyacı hissettik. Bundaki amacımız gelen konuk ve hemşerilerimizin doğamızla buluşma ve tanışmalarına zaman oluşturma, yine misafirlerimizin programları koşuşturmadan takip edebilmelerini sağlamayı hedefledik."

konularının ele alındığı paneller düzenlenebilir. Festival alanı bütün Dersim'in sokakları ve su kenarları olmalı. Üretimsizlik var. Çalışma atölyeleri oluşturulmalı. Resim, heykel, müzik, tiyatro alanlarında atölye çalışmaları bir ay öncesinden başlatılır, Dersim festivalde bir sanatsal, kültürel sergi alanına dönüştürülür.

Cemal Taş

En azından elindeki çöpü suya atmanın gerekiyor. Biz ilk yıllarda Dersim'de "muntika temizliği" yaptık. İnsanlar öne ya-

İlk festival başvurusu 1999'da yapıldı. Müracaatı belediye yaptı. Ama valilik, müracaat formunda yer alan sanatçıların GBT incelemesinde hepsinin "defolu" olduğunu söyleyerek izin vermedi. Aslında izin vermeyen Valilik değil, askeriye idi

dırdı. Ama şimdi uyarılara rağmen herkes çöpünü ortada bırakmaya başladı. Köyler boşalması isteniyorsa, her sene bir köyde yoksul birine ev yapalım diye önermiştik. Yapılsaydı şimdi birçok ev yapılmış olurdu. Yapılmadı. Atölye çalışmaları yapılabilir, yerel ürünler teşvik edilebilir, sergilenebilir, bunun için bütçe ayrılabilir. Arıcılık gibi geliştirilebilecek iş alanları vardı. Bu ve benzer birçok önerilerimiz oldu. Munzur Aydın ve Sanatçılar Platformu olarak her sene eleştiri ve önerilerimizi ilettik. Dikkate alınmadı, cevap bile alamadık. Bir muhatapsızlık durumu da var.

Hüseyin Ayrılmaz

Çeşitli turnuvalar düzenlenebilir, farklı ülkelerden sanatçı, yazar, akademisyenler çağrılabilir. Ülkelerin benzer deneyimleri, duyarlılıkları paylaşılabilir.

SÖYLEŞİ

‘BENİM MÜZİĞİM İNANCIMDIR, BÜYÜDÜĞÜMDÜR, MUNZUR’DUR’

DERSİMLİLER GEÇMİŞLERİNDEN ÖĞRENMEİ

Aynur Doğan, son albümü “Rewend” (Göç) ile yeniden gündemde. Aynur, albümleriyle birlikte klipler çeken bir sanatçı değil. Bunu bir “ihtiyaç” olarak görmüyor çünkü. Ama bu kez Fatih Akın’ın yönetmenliğini yaptığı kliple bir “istisna” yaptı. Hasankeyf’te çekilen klip de ilgiyle karşılandı, büyük beğeni topladı. Aynur’la tabii ki son albümünü konuşmadık sadece. Müzik anlayışından, kendisini sanat yaşamının neresinde gördüğünden Dersim’in meselelerine değin geniş bir yelpazede söyleştik. Aynur, her zamanki mütevazılığıyla sorularına içten yanıtlar verdi. Bir de sürpriz yaptı; söyleşiye albümünün aranjörlüğünü yapan sevgili Cemil Qoçgiri ile birlikte geldi. Böylece Cemil’in de konuştuğumuz konularla ilgili görüş ve düşüncelerini sizinle paylaşmamız mümkün olabildi. Sevgili Aysun Devrim Tekinoğlu da sobbete dahil oldular. Aynur, sanat yaşamında sağlam adımlarla yol alıyor. Kendisi “benüz yolun başındayım” dese de, sesi, yorumu, sanatçı kişiliği ve duruşuyla, sadece Türkiye’de değil, hatta Türkiye’de olduğundan daha fazla dünya ölçüsünde büyük ilgi ve beğeniyle izleniyor. “Kürtçe dilinde müzik” yapmıyor o; sıradan bir yorumcu değil yani. Sesi ve yorumunun gücü ve güzelliğinin yanında, okuduğu kلام ve stranların ifade ettiği acıyı, sevinci, hayatı ve insanları, onların hikayelerini, efsanelerini, felsefelerini de katıyor yorumuna. Merak ediyor, öğreniyor; bunu yaşamının temel bir düsturu sayıyor. O, bunun için Aynur ve biz onu bunun için seviyoruz.

Cemil ve Aynur’un yan yana gelmesinin müziğimiz adına büyük bir kazanım olduğunu düşünüyorum. Cemil de okuyan, araştıran, merak eden ve Almanya’da yaşamasına rağmen toprağını ve değerlerini, duyarlılıklarını sabıplenen, koruyan, yeniden ve yeniden üretmesini bilen bir usta. Cemil’in cürasını dinleyenler bilir; bir dinleyicisinin de kendisine söylediği gibi, “toprak” kokmaktadır. Yaptığı işi bisederek yapmanın gurur verici örneklerinden biridir o da. Birlikte çok daha büyük başarılı eserler ortaya çıkaracaklarının kanıtı, Rewend’dir. Doğallıkla, daha çok bir sohbet ortamında oldu söyleşimiz. Sorularına verdikleri yanıtlar, eminim, birçoğumuzun duygu ve düşüncelerine tercüman olacak nitelikte.

Cafer Solgun

-Öncelikle son albümünüzden biraz bahseder misin? Keçe Kurdan ve Nûpel’in ardından geldi Rewend. Bu albümünü önceki çalışmalarınla kıyaslamam gerekse neler söyleyebilirsin? Bu albümün özgünlüğü nedir?

Aynur Doğan

Aslında bir kıyaslamaya yapmak doğru değil. Benim için kolay değil. Yaptığın çalışmalar biraz da dönemseldir. O dönemde nasıl hissediyorsan yaptıkların da ona göre çıkıyor. O çalışmalarını yaptığın zaman neye nasıl bakıyorsan, nasıl hissediyorsan, çalışmalar da ona göre şekilleniyor. Bu albümün en büyük farklılığı kendi istediğimiz çalışmalardan meydana gelmesi. Birçok kesime hitap edebilir, etmeyebilir. Benim için önemli olan benim inanmış olmam, ikna olmam. En büyük, belirgin özgünlüğü bu. Çünkü Kendi hissiyatımızın ortaya çıkardığı bir çalışma oldu. Hissettiğimiz, ruhumuzun istediği gibi bir albüm oldu.

-Ama sanırım insanlar seni daha çok “Keçe Kurdan” ile tanıyor, biliyorlar...

Aynur Doğan

“Keçe Kurdan” da benimdi. Fakat o daha çok belirlenmiş bir konsept ve proje üzerinden ortaya çıktı, şekillendi. Mesela bu albümde içime sinmeyen bir repertuar olsun istemedim. Bu albüm tamamen benim istediğim çalışmalardan oluştu. Ama onda bu şansım fazla yoktu. Öyle olması

da doğrudu, gerekliydi belki. Piyasaya ne kadar hükmeden bir çalışma olur, bu kez onla fazla ilgilenmedim. Bu albümde, daha çok istediğim çalışmaların yer almasının yanında, parçaların birbirleriyle bağ kurduğu bir çalışma düzeni oluşturduk.

-Cemil’le çalıştınız bir de...

Aynur Doğan

Cemil’le çalışmam bir tercihti ve doğrudu. Uzun süredir konserler yapıyoruz, sadece müzik de değil, müziğin başka boyutlarını, dinamiklerini de paylaşıyoruz., konuşuyor, tartışıyor, kafa yoruyoruz. Aslında bir düşünceyi ve süreci paylaşıyoruz. Bu albüm, bu sürecin ürünü olan bir çalışma oldu.

Rewend benim için yeni bir durak oldu. Gerçekten de hala keşfedilmeyi bekleyen cevherler var. Kürt müziği hazine gibidir. Öğreniyoruz. Öğrenmeye gelmişiz bu dünyaya.

-Söylediklerinden hareketle “Rewend, Aynur Doğan’ı en fazla yansıtan albümdür” diyebilir miyiz?

Aynur Doğan

Tamamen yansıtır diyemezsin. Bu sayfa da benim için kapanır. Ama en azından istediğim, yabancı olmadığım çalışmalardan oluştu. Rahat olduktan sonra ileriyi görmek, daha fazla mümkün. Yarın

bambaşka bir şey yaparız; bu albüm de aşılır. Bu nedenle “yansıtı, yansıtmadı” denilemez.

-Cemil bu albümü nasıl anlatabilir, nasıl özetleyebilirsiniz?

Cemil Qoçgiri

Biz daha çok yurtdışında çalıştık. Bunun en önemli nedeni, öncelikle teknik boyutu olarak Türkiye’deki piyasa mantığının dışına çıkmaktı. Sadece söylemek değil, işçilik de çok önemli. Doğru bir tını, miks, sound elde etmek istedik. Toplu yorsun ama özen olmadan düzensiz bir sonuç çıkar ortaya. Piyasanın dışına çıkmak istediğimiz için yurtdışında çalıştık. Aynur özellikle Kürtçe müzik yapan bir sanatçı olarak biliniyor. Repertuara baktığın zaman, albümde yer alan çalışmalar sadece bir bölgeye ait değil. Dersim’den, Hürsan’dan, Erivan’dan, Soran’a kadar uzanan eserlerimiz var, bunların hepsini işledik. Zaman azdı, uğraştık, bu kadarını yapabildik. Birlikte yapacağımız başka işlerimiz de var.

Aynur Doğan

Gün geçtikçe detayları daha fazla keşfettik, zamanla daha fazla hakim olabildik. Bununla biten bir şey yok aslında. Bir kapı açtık. Bir durak oldu. Benim için yeni bir durak. Gerçekten de hala keşfedilmeyi bekleyen cevherler var. Kürt mü-

ziği hazine gibidir. Öğreniyoruz. Öğrenmeye gelmişiz bu dünyaya.

-Aynur’un güçlü bir yorumcu olması büyük bir avantaj olsa gerek...

Cemil Qoçgiri

Aynur solist diye albüm yapmıyoruz veya “müziyenim, çalgıyım” diye albüm yapmıyoruz. Sanat yapmak istiyoruz. Sanat bir bütündür. İnsanlar Kürtçe dilinde müzik yapıyorlar, ama yüzeysel. Yaptığımız müziğin bir tarihçesi, mitolojisi var. Kullandığımız etnik enstrümanlar Zerdüştiliğe kadar uzanıyor. O dönemlerden bu yana yapılan ayinler, müzikler var, folklorik öğeler var. Cemlerin müzikleri var, Ehl-i hakların folklorik parçaları da var. Biz Kürt müziği yapmak istiyoruz. Bu albüm de sadece bir bölgeye ait değil. Bu büyüklüğü şu an görülüyor olabilir. Yeni albüm, Fatih Akın klip çekti; şu anda görünen bu.

Aynur Doğan

Önemli olan yaptığımız müziğin orijinaline, kaynaklarına inmekti. Kürt müziği her bölgede değişik biçimlerde asimile olmuş, bozulmuş, farklı kültürlerle etkilenmiş, başka bir hale gelmiş. Biz bir parçayı yaparken, işlerken, onun yüz yıl önce nasıl olduğu üzerine de yoğunlaşmaya çalışıyoruz. Sadece Aynur’un solistliği veya müziyenlik değil mesele...Amacımız gerçekten Kürdili bir durumu ortaya çıkarmaktı.

- Fatih Akın'la Hasankeyf'te bir klip çektiniz. Bu da sanırım bir ilk idi. Ve Hasankeyf'in seçilmesi de tesadüfi olmasa gerek...

Aynur Doğan

Yaptığın her şeyin bir anlamı, bir manası olması gerekiyor. Yaptığın işin bir manası varsa, ancak o zaman ruhsal olarak kendinle de bütünleşebiliyorsun. Onunla yoğunlaşabiliyorsun. Fatih Akın'la daha önce bir filmde çalışmıştık. Fatih zaten bu tip değerlere inanan biridir. Biz Fatih'e böyle bir teklif götürünce aynı şekilde o da Hasankeyf'i düşündü. Hasankeyf'e duyarlılık gösteren biri olduğu için kabul etti. Hasankeyf bir kültür mirası, birçok değerleri içinde barındıran bir yer. Küçük bir katkımız olacaksa, mutlu oluruz.

-Daha önce klip çekmeye neden ıhtiyaç duymadın?

Aynur Doğan

Ben her şeyin doğru ve doğallığında olmasını, bir anlamı olmasını istiyorum. "Albüm yaptım, klip çekeyim insanlar görsün" diye değil. Bu, popüler tüketim dünyasının ihtiyacı.

- Kürtçe yayın yapan bir devlet televizyonu kanalı bile var. Kürtçe dilinde müzik yapan insanlar da fazlalaştı. Bu süreci, gidişatı, olumlu veya olumsuz yönleriyle nasıl görüyorsunuz?

Aynur Doğan

Evet bir takım değişiklikler oldu. Ama bu, Kürtçenin önünün açılması, özgürleşmesi anlamına da gelmiyor. Bir kere Kürtçenin anlaşılacak anlamında bir derdi var. Doğru, bir sürü çalışmalar var; dil Kürtçe, ama müzikal olarak, duygusal olarak Kürtçe olmuyor. Şeroye Biro'yu dinlediğim zaman, Kürt müziğinin dinamiklerinden beslenmiş bir değer olduğunu görüyorum onun. Benim dikkat ve özen göstermeye çalıştığım konu budur. Kendimi dinlerken de anlamaya çalışıyorum. Asıl döneminden bugüne gelirken ne kadar farklılaşmış, bunu görmeye, anlamaya çalışıyorum. Çok da fazla içine giremiyor. Anlaşılması, bunun için de yoğunlaşılması gereken bir durumdur bu. Mesele Kürtçe TV ve radyoların açılması değil tek başına. Kafalarda, ruhlarda kilitler var. Bugünkü durum, daha çok popüler bir tüketim durumu. Sorunun siyasal boyutları olması da, Kürt müziğinin dejenere olmasında büyük rol oynuyor...

-Cemil sen Almanya'da yaşıyorsun. Dışarıdan daha net görünüyor olmalı, buradaki manzara...

Cemil Koçgün

Dışarıdan daha net görünüyor demeyelim de, uzaktan bakıyoruz diyelim. Dünyanın her tarafında medya üzerinden propagandalar, ihtiyaç için yapıyor. İhtiyaç, popülizm ve ticarettir, siyasettir. Pop müziği 1930-40'lı yıllardan itibaren Amerika'dan gelen bir kültür. Eskiden de Amerika'da "blues" yasaktı. Bence bilinçli yapıyor. Önceden planlanmış uygulamalardır. Yüzyılların siyaset düşüncesidir. Sonra da bir "açılım" oluyor ve bazıları bundan rant elde ediyor. Bütün sektörler para kazanacak. Oradaki insanlar da sistem içinde maskot olarak kullanılıyor. Kürt dilin-

den eser icra eden müzisyenler Kürt müziği yapıyor yapamıyor, onu bilemem, onun tespitini ben yapamam, onu halk söylesin. Bütün dünyada böyledir, yasaklar, açılımlar birbirini izler. Kürt dediğimiz olay şu an gündemimizde. Değişir. TRT 6 yayına başladı, bazı Kürt kökenli insanlar birden "ez Kurdim, ez hunermendim" diyerek kendilerini pazarlamaya başladılar. Yapılan bir "pazarlama"dır. Bir Alman arkadaşım bana bunun kültürel boyutuyla bir "soykırım" olduğunu söyledi. Kendini, kendi değerlerini satıyorsun. Ama yine de kızmıyoruz. Müzik denilen şey bilgidir, "musk"dan gelir. Bilgi, alma, verme, paylaşma aracıdır. Köklüdür.

TRT 6 yayına başladı, bazı Kürt kökenli insanlar birden "ez Kurdim, ez hunermendim" diyerek kendilerini pazarlamaya başladılar. Yapılan bir "pazarlama"dır

Aynur Doğan

2000'li yılların ilk yarısına kadar Kürt dili ve kimliğiyle ilgili güzel bir hava vardı. 2004, 2005 yıllarına kadar iyiydi durum. Ama 2010 yılındayız ve şu andaki durumu o döneme göre daha iyi görmüyorum ben. Mesela konserler yapamıyoruz. Bu, ciddi bir rahatsızlık konusudur. Biliyorsun, müzik direkt insanları etkisi altına alan bir araçtır. Albümleri dinlersin; ama daha gerçekçi olarak yansıttığın zaman, müzik daha çabuk etkiler. TRT 6 açılmış, ama konser yapamıyorsun! Konserlerine hiçbir şekilde destek bulamıyorsun, ne medyada, ne de konser alanında. Bana göre iyiye değil, kötüye doğru bir gidişat var...

-Oysa bir "demokratik açılım" sürecinin varlığından bahsediliyor. Başbakan Erdoğan sanatçılarla senin de katıldığın bir kabvaltı toplantısı da yapmıştı. Bu açılım ciddi midir, samimi midir, senin düşüncen nedir?

Aynur Doğan

Hükümetin niyetinden ziyade gördüğüm üzerinden değerlendirebilirim. O toplantıda Kürtçe müzik yapan, Kürt kimlikleriyle tanınan kişileri, sanatçıları seferber etmek amaçlanıyordu sanırım. Ama sanatçılar başka bir yerlerdeydiler. Herkes kendi derdindeydi. "Bizim bir problemi yok" diyen de vardı. Problem var. Bunu görmezlikten gelmek doğru değil.

Aynur Doğan

Açılım sürecinin ilerlemediği ortada zaten. Evet güzel, insanlar Kürtçe, Türkçe müzik yapıyor. Denilen, "hükümet olarak

böyle bir sorun olduğunu düşünüyoruz, siz ne düşünüyorsunuz, ne öneriyorsünüz" idi. Sanatçıların halkla doğrudan iletişim içerisinde olan bir topluluk olmasını değerlendirmek istediler. Belki sadece Kürtler olmalıydı, bilemiyorum. Ama bence asıl sorun, oraya gidenlerin böyle bir kaygısı, böyle bir gündemi olmamasıydı. Dolayısıyla da ortaya böyle bir sonuç çıktı. Bülent Ersoy daha önce "oğlum olsaydı askere göndermezdim" diyerek güzel, anlamlı bir çıkış yaptı. Sözlerinin arkasında da durdu. Ama o toplantıda da VIP istedi. Ama sadece bu da değil. Sol kesimden olduğunu bildiğimiz sanatçıların da derdi başkaydı. Onlar da TEKEL işçilerinin

Mesele elini taşın altına koymak, sorumluluk üstlenmektir. Bunu yapmadı kimse. O toplantının diğer bir handikapı da, bağımsız duran Kürt sanatçıların çağırılması, diğerlerinin çağırılmaması idi. MKM'den Rojda'nın çağırıldığı söylenmişti. Sonra "çağırmadık" diye açıklama yaptılar. MKM ise "çağırıldı ama gitmedi" şeklinde bir açıklama yapmıştı.

-Konu ister istemez Kürt sorununa geldi. Dersim de dabil olmak üzere bölgeden yeniden operasyon, çatışma ve ölüm haberleri gelmeye başladı. "90'lı yıllara geri mi döndük" şeklinde endişeler var...

Aynur Doğan

Evet, "açılım" deniliyor, ama bir yandan da savaş devam ediyor... Sorun hep vardı, son süreçte daha fazla kızıştı. Ciddi anlamda savaş... Bütün bölge bombalanıyor, ne canlılar ne de doğa dikkate alınıyor. Son süreçte 150'den fazla çocuğun öldüğü söyleniyor. Yine, çok sayıda çocuk "terörle mücadele" yasasından yargılanıyor, haklarında ağır hapis cezaları isteniyor. O kadar gündeme gelmesine rağmen, bu çocukların durumuyla ilgili olarak bile bir yasal düzenleme yapılmadı. Bu açılımın nesine, neresine inanmak gerekiyor ki, bilemiyorum. Bana göre 2004-2005 yılları bugünkünden daha iyiydi; 2010 yılında ciddi anlamda 1990'lı yıllara geri döndüğünü görüyorum... Türkiye'yi yöneten dinamikler arasında çatışma olduğu kanısındayım. Bunu daha önce kamufle edebiliyorlardı, savaş ve çatışma ortamında. Ama bu artık görülebiliyor. Barış ve çözüm istemeyen çevreler var. Bize yansımayan pek çok şey de var belki, kapalı kapılar arkasında olup biten. Dersim de ayrı bir sorun. Kim gelirse gelsin, kim demokrasi isterse istesin, sonuçta Dersim'e başka türlü bakıyorlar. Dersim'e öteden

Geçmişinden öğrenmek...

-Almanya'da iki farklı Dersim festivali yapılması üzerine sanatçılar bir deklarasyon yayınlamıştı. Bunun temelinde, bir süredir ortaya çıkan "Dersim Kürttür, bayır Kürt değildir, Zazalar ayrı bir etnik kimliktir" şeklindeki tartışmalar var sanırım. Dersim'in böyle bir gündemi var mı, bu tartışma ne kadar sabici?

Aynur Doğan

Bunlar siyasetlerin empoze ettiği şeyler. Dersim'de Türkçe'yi sonradan öğrendik. Ben yaşlılara soruyorum, bana "biz eskiden tavuk yüzünden kavga ederdik, ama farklı kimlik veya farklı düşünceler yüzünden kavga nedir bilmezdik" diyorlar. Dersimlilik budur; yani farklı düşüncelere, farklı kimliklere saygı... Dersimliliğin güçlü olmasını istemeyenler bu tip bölünmeler yaratıyorlar, insanların belleklerini, bilinçlerini şaşırtmaya çalışıyorlar. Benim önereceğim, ileriye değil, geçmişe baksınlar. İleriye baktıklarında, 5-10 yıl sonrasına değil, daha ötesine baksınlar. Kafalarını karıştıran sorunlarını ninelerine, dedelerine sorsunlar. Biz Türk müyüz, Kürt müyüz, Ermeni miyiz, Zaza mıyız; geçmişlerine baksınlar, sorularının cevaplarını geçmişlerinde bulacaklardır.

Cemil Koçgiri

En büyük problem, eğitim yoksunluğu. O bölgelerde dışarıdan gelen bir eğitim var. Aynur'un anlattığı da bu. Öncelik-

le kendi tarihlerini, dillerini, kültürlerini anlamaları, tanımaları lazım. Oysa TV izliyorlar ve kendilerini şekillendiren bilgiler oradan geliyor... Hasankeyf şu altında kalacak, o topraklar yok olunca bizim müziğimiz de yok olacak. Ateş, hava su, bunlar "tamamlandıktan" sonra, toprak dördüncü madde. Topraktan yaşam yeşeriyor. En son geldiğimiz nokta toprak. Maddelerimizi bilmiyoruz. "Şuyum buyum" demekten daha önemli olan bu. Dinleyicilerim bana soruyor; "sen bu enstrümanı nasıl çalyorsun, toprak kokuyor". Doğru. Oradan alıyorum çünkü. Başka bir şey de diyebilirsin, ama seni annen doğuruyor. Sadece beslemiyor, aynı zamanda eğitiyor belli bir yaşa kadar. Kapı komşuyla ilişkin nedir, böyle örneklere bakmak lazım.

Aynur Doğan

Mesele siyasi düşünceler empoze ediyor; bu da bir tür eğitimidir. Kendi siyasetinin, siyasi görüşünün çerçevesinde "sen busun" diyorlar ve aslında insanların geçmişleriyle, tarihleriyle, değerleriyle olan bağlarını kopartıyorlar. Oysa 37-38'i yaşayanlar var hala...

Ben yaşlılara soruyorum, bana "biz eskiden tavuk yüzünden kavga ederdik, ama farklı kimlik veya farklı düşünceler yüzünden kavga nedir bilmezdik" diyorlar. Dersimlilik budur; yani farklı düşüncelere, farklı kimliklere saygı

beri "potansiyel tehlike" gözüyle bakılıyor. Dersim'in kimliğiyle, inancıyla, durumuyla ilgili önyargılar ve kabullenememe var. Dersim'in her zaman haksızlığa karşı duran bir yapısı olmasını "tehlikeli" buluyorlar adeta...

-Dersim'de insanlarımızın doğayla, toplumla ilişkileri bakımında gözlemlerin var mı? Babsettiğin "Dersimlilik" Dersim'de ne durumda?

Aynur Doğan

Eskiye baktığında doğayla, toprakla bir ilişki var. Bu dönemde bu ilişki kesil-

miş... İlişki siyaset olmuş, siyaset haline gelmiş. Dersim de hiçbir zaman farklılıklar sorun olmamış. Bu değer ortadan kalkarsa, bizim de "farkımız" ortadan kalkar... Asimilasyon sistemin yarattığı bir şey. İnanç, kimlik ve değerler üzerinden de siyaset yapılması asimilasyona hizmet ediyor. Bence siyasetler biraz çekilmeli.

Dersim'de uyuşturucu bağımlılığı geliyor. Bazı ülkelerde esrar, uyuşturucu bulunduranlar idam ediliyor. Bizde de yasak. Ağır cezaları var. Ama nasıl gelişebiliyor peki? Demek ki burada örgütsel bir

rüş sahiplerinin de bunlar üzerinde yoğunlaşması lazım. Hangi ideolojiden, siyasetten olursa olsun, sahip çıkmamız gereken, öncelikle Dersimlilik. Dersim ve Dersimlilik olmazsa siyaset de, ideoloji de olmaz ki...

'Öncelikle Sahip Çıkmamız Gereken Dersimliliktir'

-Munzur'da baraj yapılması konusunda ne düşünüyorsunuz? Bu, müziğinde neyi yok ediyor?

Aynur Doğan

25 tane baraj yapılmak isteniyor. Ben suya giderdim... Suyun sesi kulaklarımda yer etmişti. Her şeyden önce ben bunu yitireceğim. Coğrafyayı gözümün önüne getiriyorum; bu, bölgeyi insansızlaştırma, kültürsüzleştirme politikasıdır. Benim müziğim benim inancımdır, büyüdüğümdür, kulaklarımdaki suyun sesidir, Munzur'dur. Bunlar olmadan ben nereden besleneceğim? O zaman sudan çıkmış balık gibi olursun. Ben asıl üzerinde yoğunlaşmamız gereken konuların bunlar olduğuna inanıyorum. Farklı düşünce ve siyasi gö-

yapı var. Neden buna ses çıkartılmıyor? Koskoca İstanbul'da uyuşturucu tacirlerine göz açılmıyor. Oysa Dersim küçük bir yer... "Dersimliler böyle çürüsünler" mi deniliyor? Yaygınlaştırılması, tamamen Dersim'in dejenere edilmek istenmesindedir.

-Sanırım biraz da çuvaldızı kendimize batırmamız lazım. Mesela içki, uyuşturucu kullananlarda "bu bizim kültürümüzde var" diyenler oluyor...

Aynur Doğan

Bu doğru değil. Rehabilitasyon çalışmaları yapılması, özellikle çocuklara yönelik bu tür çalışmalar yapılması lazım.

Mesele Kürtçe TV ve radyoların açılması değil tek başına. Kafalarda, ruhlarda kilitler var. Bugünkü durum, daha çok popüler bir tüketim durumu. Sorunun siyasal boyutları olması da, Kürt müziğinin dejenere olmasında büyük rol oynuyor

Bu da kendisine "Dersimliyim" diyen herkesin görevi, sorumluluğudur...

Cemil Qoçgiri

Dedelerimizin başka hiçbir şeyini bilmeyenler bu tip laflar ediyorlar. Örnek alınacak başka bir şey bulamamışlar mı geçmişimizde, kültürümüzde, dedelerimizde?

-Aynur Doğan sanat yaşamının neresinde?

Aynur Doğan

Daha başındayım. Her şeyi öğrenme aşamasındayım. Öğreniyorum. Her şeyden öğrenecek, beni geliştirecek, zenginleştirecek bir sonuç çıkarmaya, velhasıl öğrenmeye çalışıyorum...

'Festival böyle olacaksa...'

-Munzur Doğa ve Kültür Festivali bölgenin en eski festivali. Yasaklananlarla birlikte bu sene 12. yapılacak. Munzur Festivali'nin en büyük özgünlüğü, doğa ve kültüre atfedilmiş olması. Bu 12 yıl içerisinde nereden nereye gelindi; nasıl değerlendiriyorsun?

Aynur Doğan

2-3 yıldır katılmıyorum. Başlarda çok heyecan vericiydi, güzeldi. O süreçlerde bunu yapabilmek, bu cesareti göstermek önemliydi, güzel bir şey başarıldı. Şimdi festivallerde herkes kendi ideolojisine, siyasetine, cemaatine yakın birilerini oraya getirmek istiyor. Tek başına bu bile, artık amacına hizmet etmekten uzaklaştığını gösteriyor. Gelenek görenek, kültürümüz, bunları insanlarımızı yansıtmak önemliydi. Son birkaç yılda bir şey değişti mi, bilmiyorum. Müzik ve şiirler var. Ama oranın da kendine özgü müziği var, inancı var, deyişleri var, kültürel birikimi, değerleri var. Deyiş söyleyenlerin çağırılması lazım mesela. Deyişlerimizin bir felsefesi var. Daha bu deyişlerimizin ne anlattığını dahi bilmeyenler bunun siyasetini yapıyorlar. Siyaset işin içine girdikçe, festival amacına hizmet etmekten de uzaklaşıyor... Kültürel etkinlikler sene içerisinde yayılmalı. Yani senede dört gün buradan gidip orada bir şey yapamayız, orası bizi cezbetmeli. İçki şişeleri Munzur'a atılıyor, sonra da "Munzur'a baraj istemiyoruz" deniyor... Dört günde şehir tahrip ediliyor. Maalesef adı doğa ve kültür festivali, ama gazetele-re Munzur'da suya giren kızların resimleriyle haber olmaya başladı...

Cemil Qoçgiri

Metinler (Metin Kahraman-bn) geçen sene değişik bir şey yaptılar, kışla meydanında. Geçen sene yüz bin kişi gelmiş. Festival günlerinde yüz bin tane ağaç dikilse, büyük bir sahne yapılsa Munzur üzerinde, insanlar orada toplansa, çok daha anlamlı olur. Bence bu ritüel on sene boyunca gider. Bu haliyle festivalde Dersim'i kirletmeye geliyor insanlar...

BERLİN'DE BARAJ KARŞITI ETKİNLİKLER SÜRÜYOR

Dersim'de yapılan, dördü tamamlanmış toplam 21 barajın yaratacağı kültürel-ekolojik tahribata dikkat çekmek amacıyla yaklaşık 1 yıl önce faaliyetlerine başlayan Berlin-Munzur Çevre İniyatifi, baraj karşıtı eylemlerini Berlin sokaklarına taşıdı.

Bugüne kadar başta Metin-Kemal Kahraman olmak üzere Ahmet Aslan, Umut Akar, Umut Altınçağ, Ali Rıza Kahraman, Maviş Güneşer, Lilith, Civan, Cemal Kılınc, Cano İsmail, Erdal Kaya ayrıca şair Kemal

B. Cemgil gibi birçok sanatçı ve Berlin Yeşiller Eyalet Milletvekili Özcan Mutlu, Mitte Belediye Başkanı Christian Hanke, eski parlamenter Rıza Baran, SPD Mitte Belediye Meclis Üyesi Sinan Şenyurt, Yeşiller Kreuzberg Belediye Meclis Üyesi Ersoy Şengül gibi siyasetçilerin aktif katılımlarıyla önemli salon ve sokak aktiviteleri yapan Berlin-Munzur Çevre İniyatifi, son olarak 26 Haziran akşamı, Berlin'de Türkiyeliler'in en yoğun yaşadığı Kreuzberg meydanında 12. kez toplandı.

Eylem sırasında iniyatif adına konuşan Berna Gezik, Almanca yaptığı konuşmasında özetle "Dersim'de yapılacak istenen barajların bir çevre ve kültür katliamına sebep olacağını, Berlin'de faaliyet yürüten bir iniyatif olarak konuyla ilgili

Berlin-Munzur Çevre İniyatifi Sözcüsü Berna Gezik: Dersim'de yapılan barajlarla ilgili Almanya-Avusturya sermayesinin rolünü açığa çıkartacak, AB ve UNESCO nezdinde girişimlerde bulunacağız

özellikle Almanya-Avusturya sermayesinin rolünü açığa çıkartmaya çalışacaklarını, buna bağlı olarak da Avrupa Parlamentosu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Unesco nezdinde girişimleri olacağını" belirtti.

Ayrıca Dersim'de yapılacak istenen barajların sadece Dersim'de değil bütün Ortadoğu'da ciddi siyasi çelişkilere sebep olacağını; çünkü bu barajların bütün Ortadoğu'ya hayat veren Fırat ve Dicle ırmaklarının üzerinde yapıldığını; dolayısıyla bu projeye sadece Munzur ırmağı ve vadisinin değil, Fırat ve Dicle ırmaklarının da yok olma tehlikesiyle yüz yüze kalacağını belirtti.-Berlin

DERSİM YANGIN YERİ GİBİYDİ...

Özkan TACAR / DEDEF Genel Başkanı
ozkantacar62@hotmail.com

Festivalin, Dersim'in kültürüne, diline, inancına ve doğasına olan bağlılığından ufak ufak uzaklaştığının da özeleştirisini vermek gerekir. Munzur Kültür ve Doğa Festivali özünü aldığı meselelerle daha fazla ilgilenmeli ve bu öz üzerinden daha da nitelikleştirilmelidir

Dersim'de 37-38 yıllarında yaşanan katliamdan sonra yıllar 94'ü gösterdiğinde, Dersim bir kez daha tam anlamıyla yangın yerine dönüşmüştü. Köyler zorla boşaltılıyor, boşaltılmayan köylerde ise "gıda ambargosu" uygulanıyor, insanlar ekmeği karneyle alıyorlardı. Seyahat özgürlüğü bütünüyle ortadan kalkmış; bir yerden bir yere gitmek adeta işkenceye dönüşmüştü. Arama noktalarında insanlar saatlerce bekletiliyordu. Ormanlarımız cayır cayır yakılıyordu. İnsanlar atalarının mezarlarını ziyaret edemeyecek hale getirilmişti. Toprakları dışında yaşamak zorunda kalan Dersimliler bütün bunlara karşın ya sessiz kalacak ya da kendi topraklarına olan borçlarını ödemek için ayağa kalkacaktı. Metropollerdeki Dersimliler ikincisini seçerek, yan yana gelip örgütlenmeyi seçtiler.

Temeli 1954 yılında Ankara'da oluşturulan Tuncelililer Derneği, sonrasında

1957'de Kuru kahveci Mehmet Efendi ve Sait Kırmızıtoprak (Doktor Şivan), 1960'larda halen Tunceli Eğitim ve Sağlık Vakfı'nın kurucusu olan Av. Haydar Özdemir, 74'lerde

Süleyman Cihan'ların önderliğinde tekrar kurularak dönem dönem açılıp kapatılan Dersimliler'in örgütlülüğünü 90'da Salman Yeşilgöz, Nimet Tanrıku ve ismini saymadığım bir çok değerli büyüğümüzün çabalarıyla 94 yılına kadar ge-

lindi. Onlardan bayrağı İsmail Aslan, Ali Rıza Bilir ve Celal Turna gibi dostlarımızla birlikte devralarak Dersimliler'in örgütlülüğünü oluşturmuş olduk. 94 yılındaki yangın yeri Dersim, tam anlamıyla savaş yaşıyordu. İnsansızlaşan Dersim'e çare bulmak için 98 yılında Ankara'da TUDEF'in (DEDEF) önceli olan Dersim Dernekleri Dayanışma Kurulu, Milletvekilleri ve dönemin Belediye Başkanı'yla yapılan toplantıda festival fikri ortaya çıkmıştı. Bunu düzenlerken kültürümüze, inancımıza, kimliğimize ve doğamıza yapılan saldırıları bertaraf etmeyi amaçlamıştık.

Ama 1999'da maalesef birinci festivalimiz devletin yasaklamasıyla gerçekleştirilemedi. O yıl derneklerimizin önderliğinde sanatçılarımız ve aydınlarımızla birlikte otobüslerle Dersim'e fiili festival yapmak için geldiğimizde, Seyitli Köprüsü'nden Dersim'e alınmadık. Bunun üzerine üç gün orada kalınarak bu durum protesto edildi ve yapılan mücadeleler sonucunda ilk yasal festivalimizi 2000 yılında gerçekleştirmiş olduk.

Aydın, yazar, akademisyen, sanatçı dostlarımız ve birçok Dersim dostu sevecek ve içtenlikle festivallerimize katıldılar. Demokrasiden, eşitlikten, aydınlıktan ve hakça paylaşımından yana olan bir festivaldi örgütlenen; ondan ki tüm Dersim dostları Munzur olup aktı Dersim'e.

Paneller, söyleşiler, tiyatrolar, sinema ve belgesel gösterimleri, şiir dinletileri, konserler, Munzur yürüyüşlerimizle, doğamıza sahip çıkan etkinliklerimizle, ülke gündemini yakından takip eden faaliyetlerimizle, festivallimiz bu yıl resmîyette 10. iptal edilenlerle birlikte esasen 12 yaşını kutluyor. Kendimize, acaba festivaller amacına ulaştı mı diye soracak olursak? Bunun ikili bir yanıtı olacaktır. Dersimliler'in emeği ve özve-

risiyle bugüne taşınan festival önemli değerler çıkardı ortaya. Diğer taraftan ise festivalin, Dersim'in kültürüne, diline, inancına ve doğasına olan bağlılığından ufak ufak uzaklaştığının da özeleştirisini vermek gerekir. Munzur Kültür ve Doğa Festivali özünü aldığı meselelerle daha fazla ilgilenmeli ve bu öz üzerinden daha da nitelikleştirilmelidir. Mesela

Dersim'in öncelikli sorunları arasında yer alan baraj projelerinin iptali için, sesimizi dünya kamuoyuna taşıma yolunda festivali daha iyi değerlendirmemiz gerekiyor.

13 Aralık 2009'da İstanbul'da düzenlediğimiz "Dersim 38 Katliamdır; Arşivler Açılın Hesap Sorulsun" mitinginde gündeme getirdiğimiz taleplerimizi festival süresince

halkımızla paylaşıp, neler istediğimizi Türkiye ve dünya kamuoyuna aktarmalıyız. Bunların ifade edilmediği yerde eksiklik ve festivalin içi boş olacağı kesindir.

Munzur Kültür ve Doğa Festivali'nin 10.'sünü karşılarken maalesef ki ortaya çıkış amacından ve Dersim'in önceliklerinden uzaklaşan, özünde tahrifatlar olan bir sürece girmiş bulunuyor festival. Dersimliler'in ve Dersim dostlarının emeğiyle bugüne taşınan, önemli birikimler ortaya çıkaran festival bu birikimlere ve özüne yaslanarak yenilenerek nitelikleştirilmelidir. Festival toplantılarında karşılaştığımız tablo festivalin Dersim'i önceleyen özden uzaklaşmaların yaşandığını ve böyle devam etmesi halinde de bu uzaklaşmanın devam edeceğini gösteriyor bize.

Tüm Dersimlileri ve Dersim dostlarını Munzur'dan bir tas su içmeye, toprağına geri dönmeye davet ediyoruz. Düzgün Bava'nın inancı sizinle olsun...

ONUNCU YILINDA DERSİM FESTİVALİ

Turabi SALTİK / tsaltik@hotmail.com

Erzincan kökenli hemşerimiz başbakan Yıldırım Akbulut hakkında ne çok fıkra duymuştuk. Bir gün lüks bir pastaneye giden başbakan Akbulut pastasını beğenerek yedikten sonra ustaya yanına çağırması:

-Çok beğendim pastanı ustacığım! Oldukça güzel olmuş. Teşekkür ederim demiş ve eklemiştir:

-Bu pastayı hangi undan yaptın?

Fukara usta, Başbakan Yıldırım Akbulut'un karşısında el pençe:

-Mısır unundan yaptım başbakanım demiş.

Bunun üzerine Başbakan Akbulut:

-Yahu bu Mısırlıların unu da çok güzelmiş demiş.

Mısırlıların unu güzel mi bilinmez ama daha M. Ö. 1200'lerde tarihte ilk Festivali Mısırlılar düzenlemişti.

Mısırlılar ilk defa düzenledikleri bu festivallerde bir araya gelir yemekler yer eğlenirdi. Çoğu defa bu yemekleri tanrılarına adarlardı. O yemekli toplantılar inanç üzerine düzenlenirdi. Tanrıça Nansuri'de oğlu Gılgamış'ın yiğit biri olarak yetişmesi için kurbanlar kesmiş, tanrıları yemeğe davet etmişti. Kurban etinin kendine kalmadığını görünce:

-Tanrılarda sineklere benzemiş, soframa silip süpürmüşler demişti.

En eskiden Mısırlılar kendilerinden

Festival dış Dersim dediğimiz Erzincan, Varto, Koçgiri, Kürecik, Arguvan, Elbistan, Karakoçan ve buralarda düzenlenen festival etkinlikleriyle birleştirilmeli, tarihi Dersim coğrafyasını içine alan büyük bir festivale dönüştürülmeli

başka toplulukları insan saymazlardı. Çöldeki kabileleri almazlardı festivallerine. Mısır toprağının rengi siyahtı. Siyah renk soyluların rengiydi. Mısırlılar soylu sayardı kendini. Ama çölün rengi kırmızıydı. Ve kırmızı tehlikeliydi.

Öyle ya Dersim'de Kızılbaş'tı. Tehlikeliydi. On yıl önceydi, Dersim'in ilk festivali. Sancılı bir süreç... Savaşın sürdüğü, köylerin boşaltıldığı, göz altuların, türlü baskıların, olağan dışı uygulamaların altında gerçekleştirilmişti. İkinci, üçüncü hatta dördüncüyü de anımsıyoruz. Neydi o zorluklar? Yasaklar... Anımsıyorum bir panel için adımız kırmızı kalemle çizilmiş söyleşiye katılmamız engellenmişti vali tarafından.

Dersim bu yılki festivalle onuncu yılını doldurdu. Koca on yıl. Artık gelenekleşmiş bir festivalimiz oldu. Hemen peşin peşin söyleyelim, nice on yıllara! Rızalık kültürünün şehri ey Dersim selam olsun sana! Onuncu yılın kutlu olsun. Daha nice nice on yıllara...

Süreçte pek çok topluluk tarafından düzenlenen festivaller bu güne ulaştırılmış, özgürlüğün, yeni günün, yeni yaşamın sevinci sevgisi olmuştu.

O günlerden bu güne yeniden tırmandırılan savaş ve baskılar. Ama gene de Dersim festivali on yılda; sevincin, sevginin, toprağın, dar-ü berin, jaru diyar kültürünün, itikadın, inancın ırsalığı; dilin, kimliğin, insanımızın sesine dönüştürüldü. Tüm engellemelere, sürdürülen türlü zorluklara rağmen Türkiye'de düzenlenen en görkemli ve en başarılı festival oldu. Eğlencelerle, gösterileri izlemeyle, söyleşilerle sanat ve kültür faaliyetlerinin, dinleyici, izleyici, katılımcılarıyla kutsal mekânlarımızın, toprağımızın, köylerimizin insanlarımızla buluşmasına dönüştürülmesi sağlandı. Dersim'in sorunlarını kitlelere duyurabildi. Dil, kültür, inanç, köye dönüş, kadın sorununu, barajlar, siyanürle altın ayırıştırma, demokratikleşme, barış gibi konuları öne çıkarmada da başarılı olmuştur. Ancak onuncu yılında bile uluslararası bir organi-

zasyon ve uluslararası bir çalışmaya dönüştürülemedi. Dersimlilerin yaşamına giren festivalle; yerli, yabancı sanatçıların, edebiyatçıların, basın mensuplarının, bilim ve kültür insanlarının Dersim'e çekilmesi sağlanamadı. Dersimliler sorunlarıyla uluslararası kurum ve kuruluşlara hitap etmeyi amaçlamalı. Dersimliler festivalle kültürel, sanatsal, inançsal, ekonomik, siyasi, politik, barışçıl tüm faaliyetleri uluslararası bir iletişim ağı kurarak dünyaya taşımayı başaramadılar. Festivaller senlik organizasyonlardır. Kurumlarımız aralarında bu senelik organizasyonların deneyimlerini, bilgi ve becerilerini birbirlerine aktarmayı başaramadılar.

Munzur Doğa ve Kültür festivali nasıl bir festival olmalı? Kurum ve kuruluşlarımız her yıl gerçekleştirilecek etkinliklerle daha geniş kitlelere, uluslararası kurum ve kuruluşlara hitap etmeyi amaçlayamadı. Dersim imajı uluslararası düzeye taşınmadı. Barajlarla Dersim'e kimlerce nasıl kötülükler yapıldığı duyurulamadı. Ayrıca festival dış Dersim dediğimiz Erzincan, Varto, Koçgiri, Kürecik, Arguvan, Elbistan, Karakoçan ve buralarda düzenlenen festival etkinlikleriyle birleştirilmeli, tarihi Dersim coğrafyasını içine alan büyük bir festivale dönüştürülmeli. Bunun yolu yöntemi nasıl olur kurumlarımız kalıcı bir yürütme oluşturmalı ortak adımlar atmalıdır. Düşünce ve duygu dünyası ortak olan dış Dersim'in inanç, kültür gibi toplumsal yaşamı, dili, düşüncesi, kimliği, gelenekleri, sanatı bu büyük festivalle ortaklaştırılmalıdır. Unutmayalım: Bir çıtırkın bir bozkırın tutuşturur.

SİLE PHİTİ

Hüseyin AYRILMAZ
huseyinayrilmaz@hotmail.com

Ragıp Gümüşpala'yı sırtladım. Kaldığımız mağaraya götürdüm. Sonra meşhur cerrahımız Mistê Silici'ya elçi gönderdim. İlaçlarını alsın derhal buraya gelsin diye. Mistê Silici geldi. Bitkilerden yaptığı ilaçlarıyla tüm marifetini kullanarak, yüzbaşıyı tedavi etmeye başladı

Ben Demananlı Silê Phiti. Henüz Dersim'de tam olarak devlet hâkimiyeti söz konusu değildi, karşılıklı pazarlıklar içindeydik. Cumhuriyet kurulmuş, bizler de beklenti içindeydik. Bunlar Osmanlıdan farklı diye düşünüyorduk. Aşiret büyüklerimiz hükümet yetkilileri ile görüşüyorlardı. Bu görüşmelerde genellikle taleplerimizin neler olduğunu öğrenmek istiyorlardı. Bizler de, kendi top-rağımızda yaşamak istediğimizi, dilimize, inançlarımıza karışılmaması, sürgünlere son verilmesini talep ediyorduk. Cumhuriyet kadroları her ne kadar ki "bunlar yerine getirilmeyecek şeyler değil" deseler de, Osmanlı döneminden yaşadığımız deneyimlerle güvensiz ve çekinceliydik.

Zira, daha öncesi verilen sözlerin arkasında hep oyun, hile ve de kıyımlar bize tecrübe olarak kalmıştı. Her Dersimlinin bildiği "Osmanlıda oyun bitmez" gerçeği haklı olarak şüphelerimizde her defasında bizleri haklı çıkıyordu. Nitekim bir süre sonra bunlarında Osmanlıdan farklı olmadığını öğrenmiş olduk.

Bize "yol, okul" yapacağız diyenler "taleplerinizi yerine getireceğiz" sözü verenler, zamanla gerçek niyetlerini okul yerine karakol yaparak göstermiş oldular. Gördük ki pek de, bir şey değişmemiş. Bunun üzerine tedbirlerimizi almaya başladık. Ama Dersim, eski Dersim değildi. Verilen sözler karşılığında binlerce silah teslim edilmişti. Aşiretlerin çoğu Mustafa Kemal'in sözlerine inanmış ve aralarına ekilen nifak tohumlarıyla birbirine düşürülmüşlerdi. Dersim'e hesapsızca para dökülerek sayısız milis gücü ve ihbarcı örgütlenmişti. Kısacası her taraftan kuşatılıyorduk.

1936 da ilk olay "Mercan" bölgesinde oldu. Her şey askerlerin karakol çevresine yakın köylerdeki kadınlara fiziki saldırı ve taciz girişimleriyle başladı. Bu provokasyon eylemi üzerine bazı aşiretler tarafın-

Bize "yol, okul" yapacağız diyenler "taleplerinizi yerine getireceğiz" sözü verenler, zamanla gerçek niyetlerini okul yerine karakol yaparak göstermiş oldular

dan Mercan karakoluna baskın yapıldı. Ve bu baskın sonucunda karakola hayli de zayıt verdirildi Ovacık'taki bu olaydan kısa bir süre sonra benzer taciz olayları bizim orada da gerçekleşmeye başladı. Yapmayın etmeyin dedikse de onlar bildiğini okumaya devam ettiler. Bunun üzerine biz de bölgemizdeki karakolu bastık ve karakolu da tamamen boşalttık. Ardından da Demananlar tarafından o meşhur "Pah Köprüsü" yakıldı. Bu olayda bir subay ve iki de asker öldü. Sonrada askeri birlikler köylerimizi yakmaya başladı.

Köylerin yakıldığına benim de evim yakılmıştı Eşim ve iki kızım yakılan evimin içinde yanarak can verdiler. Bu benim için dayanılmaz bir acıydı ve ben artık yaralı bir yabaniye dönmüştüm. İntikam ateşiyle yüzümü dağlara verdim. Ama dağlarda yalnız değildim. Demananların tamamı dağlardaydı. Çünkü bütün köyler yakılmıştı. Kadın, çocuk çocuk birlikte kaçıyorduk ve günlük yer değiştiriyorduk biz hayatta kalmanın can havliyle sağa sola kaçarken sık sık askerlerle karşılaşılıyor ve çatışmalara giriyorduk.

Dersimde yaşanan bu sıcak gelişmeler üzerine "Cıvlar Ağa" Demananlar adına hala direnme niyeti olan aşiretlere toplantı çağrısında bulundu. Bu toplantı 1937 Mayıs'ta Halvori'de yapıldı ve bu toplantıya on iki aşiret katılmıştı. Toplantıya katılan bütün aşiretler, olabileceklerin farkındaydı. Dolayısıyla herkes Seyit Rıza'nın ağzından çıkacak sözlere bakıyordu.

Toplantımızı Munzur ikiye bölmüştü. İç Dersim'den gelen aşiretler nehrin doğu tarafındaydı, Hozat ve Ovacıktan gelenler de karşı yakada kalmıştı. Önce söylenenlerin karşılıklı daha iyi anlaşılması için aramızda sesi gür olan birer sözcü seçtik. Herkes söylemek istediğini sözcüye söylüyor o da karşı tarafa aktarıyordu. Çünkü ilkbahardı ve Munzur da coşkun akıyordu. Sonra karşılıklı tartışmalar başladı. Bu arada ilk sözü "Cıvlar Ağa" aldı. Önce yerinden kalkarak karşı tarafı selamladı ve Seyit Rıza'ya özel saygılarını ilettili. Sonra da bölgemizde olup biteni anlattı ve Pah Köprüsünü neden yaktığımızı, çıkan çatışmada bir yüzbaşıyla iki askerin öldüğünü açıkladı. Cıvlar Ağa son sözlerini, "Endişem o ki devlet bu olayı bahane ederek Dersime asker çıkarır" diyerek bağladı. Öneri olarak da; "Eğer beni dinlerseniz bırakın, ölürsek de silahımızın arkasında ölelim. Bu sebeple diyorum ki kutsal ziyaretlerimiz adına ne olur gelin artık birlik olalım ve birlikte karşılık verelim. Yoksa Dersimi bitirirler" dedi.

Cıvlar Ağa'nın bu sözleri üzerine herkes Seyit Rıza'ya döndü, kısa bir sessizliğin ardından Seyit Rıza yerinden kalktı, suya yaklaştı, ayakkabısını ve çorabını çıkarttı. Bu arada bütün gözler ondaydı. Ne yapmak istiyor diye. Derken üç sefer aya-

ğını suya batırıp geri çekti. Sonrada etrafındakilere; "su çok soğuk girilmez" dedi

Kısa süre sonra olayı çözdüler. Meğer "size güvenmiyorum. Sözü-nüzde durmazsınız" ve ortam da çok kötü demek istiyormuş.

Cıvlar Ağa'ya da dönerek; "merak etme. Devlet pire için yorgan yapmaz. Biraz daha sakin ol".

Bunun üzerine Cıvlar Ağa hidetlenerek; "sen ki koca Tornê Babo'sun, sen ki Seyit Rıza'sın. Sen ki suya ayağını sokmaya korkarsın, ben daha kime ne diyeyim? Kivrama saygısızlık etmek istemiyorum ama sen de biliyorsun ki Dersimin üstünde kara bulutlar dolaşiyor. Bu nedenle aramızdaki husumetleri bitir ve bugün bizi burada birleştir. Ya bu gün burada Munzur Bava'nın huzurunda bir karar alırsın ya da beni burada diri diri mezara koyacaksın."

Cıvlar Ağa yere uzandı ve belindeki kuşağı çıkararak kefen vari üstüne örttü. Bu arada aşiret sözcüleri tek tek söz alarak Cıvlar Ağa'nın haklı olduğunu söylüyorlardı. Bunun üzerine Seyit Rıza yanında oturan Use Seydin elini tutarak Cıvlar ağaya seslendi; "kalk kalk ben senin Use Seydin ve kendimin rüyasını görmüşüm. Üçümüzün akibeti darağacında sallanmak ve mezarlarımızın yan yana kazılması olacaktır, bunu biliyorum. Ama mademki bu kadar kararlısınız öyleyse hepimiz ayağa kalkın. Munzur'dan birer taş alın, onu öpün ve tekrar Munzur'a geri atın. Bu da kutsal Munzur'un huzurunda bütün ziyaretlerimiz adına ortak yeminimiz olsun. İkinci yeminimiz de mademki direnme kararı aldık o zaman hep birlikte Mercimeğe giderek gelen askeri birliklere orada karşılık verelim" dedi. Peşine de ellerini havaya kaldırarak "Kardeşler bu yeminden sonra bilin ki artık kaderimiz ortak. Birlikte savaşacağız. Dersimin kutsal topraklarını birlikte savunacağız. Ve artık aramızdaki sınırlar kalkmıştır. Bundan böyle meralarımız da ortaktır" diyerek coşku içinde oradan ayrıldık. Biz Laç Deresi'ne o da Ağdad'a döndü.

Seyit Rıza yaşlanmıştı. Ama kararlı duruşun da yirmilik bir genç edası vardı. Atı da çok güzeldi. Yardım etmek isteyenlere o müsaade etmeyerek kendisi biniyordu. Bu davranışı bize muhteşem bir moral olmuştu.

Dersim dört bir yandan ablukaya alınıyordu, dağ taş asker kaynıyordu, biz de kadın ve çocukları çatışma bölgelerinin dışında gizlemeye çalışıyorduk. Bu arada 25. Alay Laç Deresi'ne girmeye başladı. Derken çatışma başladı. Bizim tarafta tek ağır makineli kullanan bendim. Onu da askerlerden ele geçirmiştim. Fakat arkadaşlarım da çok cesurdu, her biri adeta tek başına birer orduydular. Mesela Hesê Gewa Qêri, Yıvîsê Sey Khali, Hemê Cıve Kheji, Hemê Mirze Sili, Alio Qıç ve daha nicelerinin çabasıyla günler süren çatışmanın sonucunda bu sefer kazanan biz olmuşuk.

O gün dağlardaki sevincimizi görmeyi isterdim. Çünkü bunca üstünlüklerine rağmen Laç Deresi'ndeki direnişimiz kırılmamıştı ve kalan askeri birlikler de geri çekiliyordu. Bunun üzerine biz de vadinin içine indik. Bize silah ve mermi lazımdı. Dolayısıyla her çatışmadan sonra çatışma alanını gezerdik. O gün de yine bir arazi araması sırasında yanı başımda birden bir inilti duydum. Ona doğru gittim baktım

yaralı bir asker, eğildim elini tuttum, o arada rütbesini gördüm. "Beni öldürecek misin" dedi. Ben de "hayır" dedim, "nerede görülmüş ki Dersimliler yaralı kartala ateş etmiş. Bu âdetimiz değil" dedim. Ve sonra da ismini sordum. O da "ben yüzbaşı Ragıp Gümüşpala'yım" dedi. Ben de, "Silê Phiti" dedim.

Ragıp Gümüşpala'yı sırtladım. Kaldığımız mağaraya götürdüm. Sonra meşhur cerrahımız Mistê Silici'ya elçi gönderdim. İlaçlarını alsın derhal buraya gelsin diye. Mistê Silici geldi. Bitkilerden yaptığı ilaçlarıyla tüm marifetini kullanarak, yüzbaşıyı tedavi etmeye başladı. Kırk gün süren tedavi sonucunda yüzbaşı iyileşti. Bu arada çatışmalar devam ediyordu. Ama biz onu güvenli yerde tutuyorduk. Gümüşpala, mağaradaydı ve hastaydı. Ama her çatışmadan sonra o bize sorardı, "nasıl oldu, kim kayıp verdi" diye. Biz de hep kendi kayıplarımızı söyledik. Gümüşpala yanımızda kaldığı bu süre zarfında onunla dostane sohbetler ettik birbirimizi daha yakından tanıdık. Kısacası o acımasız savaşın içinde birbirini öldürmek isteyen bizler bir tesadüf sonucu şimdi birbirimizle dost olmuşuk.

Ragıp Gümüşpala iyileşmişti ve birliğine geri dönmek istiyordu. Biz de bu isteğe saygı gösterdik. Bize en yakın askeri birlik Jêle dağında konumlanmıştı. Birliğe yakın bir yere kadar kendisine eşlik ettik, sonra askeri birliğe seslendik, "elimizde bir subayınız var, adı Ragıp Gümüşpala'dır onu gönderiyoruz. Yanlışlıkla yerli biri sanıp ateş etmeyin" dedim.

Bir sessizlikten sonra karşıdan milis olarak tanıdığımız Silo Fiştan seslendi, "Komutan diyor ki, yalan söylüyorsunuz. Ragıp şehit düştü, biz onun cenaze merasimini bir ay önce yaptık."

Ben de, "Biz onu yaralı bulduk, iyileştirdik, şimdi de size teslim ediyoruz, ateş etmeyin Birazdan yanınıza gelecek yalan mı doğru mu o zaman belli olacak," dedim.

Sonra Gümüşpala ile vedalaştık, o askeri birliğe doğru, biz de yeniden Laç Deresi'ne yöneldik.

Bu olaydan sonra, bir ara askerler ortalıkta görünmedi. Bizde kazandığımızı düşünerek kaldığımız mağarada ateş yakıp başında halaya durduk. Kendimizce zaferimizi kutluyorduk. Ama bu coşku-muz çok kısa sürdü; çünkü yeniden çatışmalar başlamıştı, uçaklar ve ağır makineli-ler ve toplar bize aman vermiyordu. "Yıvîsê Sey Khali" topun kurulduğu tepeye, tırmanarak asker mevzisine gitmişti. Topun başındaki askerleri vurmuş, topu yu-

varlamak isterken pusudaki diğer askerlerle vurulmuştu. Yivis'in vurulması mollarımızı bozmuştu. Çünkü Yivis çok gençti ve de cesurdu. Dolayısıyla Yivis'in vurulması bizleri derinden sarsmıştı. Yivis daha öncede askerlerin elinden birkaç kez topları ele geçirip imha etmişti. Ama bu kez başaramamıştı. Dolayısıyla acımız büyüktü, vurulduğu yeri de biliyorduk. Geceleri asker mevziden çıkmıyordu, bölgeyi bilmediklerinden dolayı kayıp olma korkusu yaşıyorlardı. Bir grup arkadaşım ile Yivis'in canazesini oradan alıp kaldığımız yere getirdik gece sabaha kadar başında ağıtlar yaktık ve sonrada oracıkta toprağa emanet ettik. Evet Yivis'in vurulması bizim için aynı zamanda Laç Deresi yenilgisinin de başlangıç noktası oldu

Bir gün yine dağdayız, yiyeceğimiz bitmiş, açız. Ne yapalım, ne edelim, diye kara kara düşünürken, hakim bir tepeye çıktık. Dürbünle çevreyi tanyoruz. Baktım Jêl Dağının eteğindeki askeri çadırların etrafında kırka yakın büyükbaş hayvan otluyor. Sığırlar bizimkilerden gaspedilmişti. Hemen onlara milislik yapan Silo Fiştan'a seslenerek; "Dürbünle baktım, yanınızda kırk sığır var, yarısını bize yollayın" dedim. Silo, birlik komutanına meseleyi anlatıyor, komutan, "Vermezsek ne olur?" diye sorunca, Silo da, "valla gumandan beni dinlersen gönder, adamlar aç. Vermezsek hepsi gider." Neticede sığırların yarısı bize yollandı.

Her taraftan kötü haberler alıyorduk. Halvori'de yemin eden aşiretlerden bir kısmı sözlerinden caymıştı. Direniş önderleri pusularla ihanetlerle tek tek öldürülüyordu. Seyit Rızanın ailesi komple yok edilmiş ve kendisi de Erzincan'a giderken yakalanmıştı. Bizden de Civler Ağa gözaltındaydı. Her şey sona doğru gidiyordu. Yani diyeceğim devlet önce 1937'de kendisine direnenleri yok etti, 1938'deyse silahsız savunmasız yediden yetmişe herkesi yok etti.

Ama bela peşimizi bırakmıyordu. O yaz ne kadar yaşlı kadın çocuk, Demananlı varsa hepsi toplatıldı. Tamamı Marçik'te kurşuna dizilmişlerdi. Bu da benim için ikinci yaraydı. Cesetlerin içinde yakınlarımızı arıyorduk. Başından beri benimle birlikte olan ve silah kullanmada oldukça usta olan "Qeme cive keş" ağlıyor ve delice çırpınıyordu. Yanına gittim "nedir bu koşuşturman" dedim. "Oğlumun ve kız kardeşin cesetlerini bulamıyorum" dedi. Qemer günlerce cesetler içinde onları aradı. Ama bulamadı. Bir de her taraf ceset doluydu. "Herhalde onlar da bir yerlerde öldürülmüş" diyerek onu teselli etmeye çalıştım. Sonra da ikimiz gözyaşları içinde oradan ayrıldık.

Ama bela peşimizi bırakmıyordu. O yaz ne kadar yaşlı kadın çocuk, Demananlı varsa hepsi toplatıldı. Tamamı Marçik'te kurşuna dizilmişlerdi. Bu da benim için ikinci yaraydı. Cesetlerin içinde yakınlarımızı arıyorduk

Ragıp Gümüşpala'yla ikinci görüşmem Kutu Dere'de oldu. 1938 hareketi bitmişti, her taraf viraneydi. Yıl 1945, biz bir grup Demananlı hala dağlardaydık.

Bir gün kaldığımız bölgede dürbünle sağa sola bakıyorduk. Birkaç askerin Kutu Dere yamaçlarına doğru tırmandığını gördük, doğrusu önce şaşırık ne oluyor diye, yaklaştıkça baktım kendi kendine bağırıyorlar "Silê Phiti Silê Phiti". Ben de ses verdim "ne istiyorsunuz" diye. Onlar da "bizi Ragıp komutan gönderdi. Kendisi şu an Kutu Dere'de seni bekliyor" dediler. Önce şaşırık, sonra arkadaşlarıma dönerek gidelim mi dedim, onlar da "biraz tedbirli gidersek daha iyi olur" dediler.

O gün dağdan iniş öykümün böylece biteceğini hiç düşünmemiştim. Yakın bir yere kadar gittim, dürbünle baktım. Gerçekten de Ragıp bey oradaydı ve de yalnızdı. Yanına gittim. Kısa bir hal hatırdan sonra; "bak Silê Phiti çok acılar çektiniz hepsine şahidim ve olup biteni gözlerimle gördüm ama bu iş bitti. Şimdiyse benimle gelmeni istiyorum. Buraya geldim. çünkü sana bir can borcum var ve de ölmeni istemiyorum" dedi.

"Peki nasıl olacak" dedim. O da "benimle Elazığ'a geleceksin" dedi. Ben de gülerken "Elazığ'a geleyim gelmesine ama Abdullah Alpdoğan beni yarım saatte asar". Bu sözüm üzerine Gümüşpala; "sana söz veriyorum öyle bir durum olursa bende senin yanında ipi boynuma geçiririm olur biter. Kaldı ki ben güvence almasaydım sana gelmezdim."

Gümüşpala'nın çabası sonucunda arkadaşlarımla birlikte ikna olduk ve Ragıp beyle birlikte Elazığ'a gitmeye karar verdik. "Dağlarda kalan son eşkiya grubu" diye tanımlanmıştık. Geçtiğimiz yerlerde ahali seyrimize çıkıyordu. Aynı durumu Elazığ'da da yaşadık. Derken kendimizi Alpdoğan'ın karşısında bulduk.

Alpdoğan karşıma geçti. Kendince beni sorguladı, yaptığım eylemleri sıralamaya başladı. Ben de bana ait olanları üstlendim. Alpdoğan yanında oturan adama döndü. "Bu adam mütahit, bunu soymuşsun. Buraya şahit olarak gelmiş, buna ne diyorsun Silê Phiti" dedi. Ben de "tanımıyorum ama öyle diyorsa muhtemelen doğrudur. Çünkü o günler zor günlerdi dağdaydık, çocuklar yanımda açtı, perişandı. Karşıma sende çıksaydın seni de soyardım" dedim. O da güldü daha sonra Alpdoğan, biraz nasihatte bulundu. Türk devletinin bağışlayıcı ve affedicisi olduğunu, bu nedenle serbest kalacağını söyledi. Ve aynı günde serbest bırakıldım ve dağ maceram da böylece bitmiş oldu. Ama askerlik sorunum vardı. Kısa sürede beni askere aldılar. Van'a sınır bölgesine gönderildim. Eşkiya sayıldığım için kimse benimle konuşmuyordu. Derken bir gün kaçakçılar sınırdan gizlice kaçak koyun geçirmişler. Karakol kumandanı köpürüyor ve nöbetçilere dayak atıyordu. Ben de "kumandan sen bunları bırak, bana üç adam ver ben koyunları sana geri getireyim" dedim. "Nasıl olacak" dedi, ben de "sen karışma" dedim. Kısa bir teftiş yaptım, sonra yanıma uzun bir sicim aldım. Gece sınırı geçtim. Derken sürüyü buldum. Geceyi bekledim önce, uykuda olan çobanları birbirine bağladım, sonra ya-

Fotoğrafın öyküsü: 14 Ağustos 1938'de Dersim'in Halvori köyünde 217 kişi ölümüne götürülürken...

nımda getirdiğim uzunca sicimi tuzladım koyunun ağzına verdim. Arkadaşlarım geri çektiğe koyunları çobanlardan uzaklaştırdık ve geri getirdik. Onlara göre bu müthiş bir başarıydı. Bunun üzerine bana teskere verildi yani askerlik öyküm de böylece kısa sürmüştü.

Dağdayken ikinci evliliğimi yapmıştım. Bir gün dağda yanımızda olan bir kadının elinden ekmek almıştım ve ilk bakışta bu kadını çok beğenmişim. Oğlum da yetimdi, bir anneye ihtiyacı vardı. O ise bana ekmek verirken hiç yüzüme bakmıyordu. Ama yüreğimi ateş sarmıştı. Nereye gitmeye çalışsam ayaklarım beni hep onun yanına götürüyordu. Derken kafaya koydum, durumu kadına açtım, bir şey demedi. Kardeşleri rızalık göstermese de onlara güzel bir beşli hediye ederek onunla evlendim.

Kısa bir süre yanımda kaldı. Sonra da o felaket içinde bir gece baskınında kaçarken hayatta kalan tek oğlumla eşimin izini kaybettim. Günlerce dağ taş onları aradım, bir ara umutlarım tükendi. Allaha yalvarıyordum tek oğlum kaldı ne olur onu bana başıyla diye. Sonra 38 bitti. Duydum ki Çukur Köyünde bir eve sığınmışlar ve orada uzun süre saklanmışlar. Eşim ve oğlum korkudan kim olduklarını herkesten özenle gizlemişler. Ben de her tarafa haber salmışım oğlumu ve eşimi bulana mükafat vereceğim diye. Aslında umutlarım tükenmişti meğer onlar da askerlerin tamamen çekilmesini bekliyorlarmış. İyice emin olunca da ancak o zaman kendisinin Silo Phit'in eşi olduğunu itiraf ediyor ve sonra da gelip beni buldular.

Askerlik dönüşümde Turusmeğe'ye yerleşmeye karar verdim, ama hiçbir şeyim yoktu. Ne ev, ne bark. Önce kendime ev yapmaya başladım. Hayatta kalan komşulardan büyük yardım gördüm. Kimi yatak verdi, kimi yorgan, kimi kap-kacak. Derken bir de baktım ev sahibi olmuşum

Yıl 1953 ya da 54 bilemiyorum; kapıda bir jip durdu ve bir subayla iki asker indi. Ben de evin çardağında oturdum. Subay selam verdi, "aleyküm selam" dedim. "Amca biz Silê Phit'i arıyoruz" dediler. Doğrusu biraz şaşırık benimle ne işleri olabilir. Yoksa eski davaları mı karıştırıyorlar. Açıkçası biraz da korktum. Sonra da "ne yapacaksınız Silê Phit'i niye arıyorsunuz" dedim. Onlar da "amca bu ev bize tarif edildi. Komutanımız Ragıp Gümüşpala Silê Phiti'yi ziyaret edecek" deyince, "tamam tamam aradığınız adam benim" dedim. Biraz da şaşırıldılar. Üçüncü Ordu Kumandanı Ragıp Gümüşpala'nın bu adamla ne işi olabilir diye. Yanımda o iki asker bırakıldı, subay "biz paşamla bir saat sonra burada olacağız" diyerek jipine

binip geri döndü.

Turişmek'te hummalı bir çalışma başlandı. Bütün komşuları yardıma çağırdım. Ama en çok da sorumluluğu Ermeni komşuma verdim. Kahveleri o yapacaktı. Evde çatal kaşık yok onları da o getirecek, servisi de o yapacaktı. Çünkü çok yaratıcıydı. Bu arada işim gereği eve girip çıkarken kapıda bekleyen askerler esas duruşa geçiyor. Ben de her defasında "rehet ewladım rehet" demek zorunda kalıyordum. "Gidin oturun" diyorum, oturmuyorlar. "Peki siz bilirsiniz" dedim.

Bir ara askerlerden biri "amca siz paşamızla nerde askerlik yaptınız" diye sordu. Bende "biz beraber askerlik yapmadık. Karşılıklı savaştık ewladım" dedim. Gözleri dışarı çıkacakmış gibi oldu, şaşırıldı, ne diyeceğini de bilmedi. Zaten bir daha da konuşmadı.

Sonunda beklenen misafir geldi ve kızı da yanındaydı. Kısa bir hoş beşten sonra Ragıp döndü kızına "bak sana anlattığım o meşhur Silê Phit işte bu adam. Evet kızım bilmeni isterim ki benim bu adama can borcum var. Onun için buradayım. Eğer bu gün yaşıyorsam ve de yanıdaysam bunu yalnızca ve yalnızca bu adama borçluyum" dedi.

Baktım konuşma uzuyor araya girdim, "sen uzak yoldan gelmişsin yemekte konuşuruz" dedim. Ve içeriye davet ettim zaten sofraya da hazırdu. Oğlumu gönderdim Mamiki'den yetmişlik bir rakı aldırDIM, sonra da karşılıklı derin sohbetlere daldık. Bir ara baktım Ragıp kavurmaya ekmeğini bandırarak yiyor "neden çatalla yemiyorsun" dedim. O da "bırak Allahını seversen. Yıllarca karşılıklı dağlarda savaştık o zaman çatal mı vardı. Bırak da tadını çıkarayım" dedi. Dedim ya derin sohbetlere daldık. Ragıp paşa'ya "hatırlıyor musun çadırlarınız Jêl Dağı'ndaydı, sizinle sık sık çatışmalara giriyorduk. İşte yine böyle çatışmalı bir günde bizden yaklaşık 20'ye yakın adam vurulmuştu. Vurulanlar çok seçkindiler, ben de onların intikamını almak istiyordum. Gece çadırların yanına kadar geldik. Bizimkilerden herkes benim işareti bekliyordu. Sabah oldu ortalık oldukça sakindi dürbünle baktım. Çadırın önünde tıraş olan sendin. Üç sefer nişan aldım üçünde de parmağım bir türlü tetiğe gitmedi. İlk defa elim titriyordu ve sonra 'ben bu adama kırk gün baktım kırk gün emek verdim. Şimdi nasıl onu öldüreyim' dedim ve silahımı alıp geri döndüm". Bunun üzerine Gümüşpala derin bir iç çekti ve sonra da kadehini kaldırarak "hadi Silê Phit o günün şerefine içelim" dedi.

DERSİM, DİRENİŞ VE TAKTİK

Arş. Gör. Ercan GEÇGİN/Ank Üni. Sosyoloji Böl.
ercangcn@gmail.com

Dersim Hayat gazetesinin ilk sayısında Ahmet Aslan'la yapılan söyleşinin bir yerinde söyleşiye katılan Hüseyin Ayrılmaz şu anekdotu dillendiriyordu: "Ovacık'a yolculuk yapıyoruz. 94 köy yakılma dönemi. Günde bir minibüs Ovacık'a gidiyordu. 12 kişilik minibüs, biz beş kişiyiz. Dördümüzde takım elbise var. Cemal durmadan Zazaca kadına bir şeyler soruyor. Kadın Türkçe cevap veriyor. Sonra Cemal döndü kadına dedi: 'Ne ane ane ez tode Kırmancı qesey kon tu ça mıde tırkı qeseykena' (Ya anne ben seninle Kırmancı konuşuyorum sen niye benimle Türkçe konuşuyorsun?). Kadın dedi: 'Oğlum sizin gibi efendilerle hiç Kırmancı konuşulur mu?'"

Bu olayı birçok açıdan değerlendirmek mümkün. Birincisi tahakkümle özdeşleştirilen Türkçenin, ikincisi giyim kuşamın işaret ettiği modernlik çıkmazı, üçüncüsü ise tahakküme maruz kalan ezilenin kendine has direnişi... İlk ikisi hakkında siyasal ve toplumsal bilinci olan herkesin üzerinde uzlaşabileceği hakikatleri içeriyor. Tabii bu noktada modernliğin ve ilerliliğin ölçüsünün ne olduğu, tek tip modernleşmenin kaçınılmaz olup olmadığı veya Batılılaşmanın (başka bir açıdan Türkleşirmenin) tek boyutluluğu dışında/Batı dışı modernliğin mümkün olup olmadığı konularını akla getirebilir. Nitekim Dersim tarihi yazımı da aslında bir anlamda modernleşmeye bakış açısındaki sorunun tarihidir denilebilir. Dersim ile ilgili yazılan pek çok eserde bu sorunu görebilmek olasıdır. Bütün bunlar başka bir yazının konusu olmakla birlikte bu yazı, bu sorunlardan ziyade söz konusu edilen üçüncü seçenek üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Ovacık'a giden kadın yolcunun Türkçe konuşmayı tercih etmesinin anlamı ne olabilir? Tahakkümü kabul ediş biçimi midir yoksa bir direniş midir? Bunun cevabı kendi varoluşunu nasıl koruduğunda saklıdır. Bu örnekten hareketle ezen-ezilen, tahakküm eden ve tabi olan arasındaki ilişkiye farklı gözden bakmaya çalışalım. Böylelikle tahakküm sistemine karşı halkın hiç de sanıldığı gibi tam bir çaresizlik içinde olmadığını, kendine has direnç mekanizmaları ve manevraları geliştirdiğine doğru yol alalım.

Ezenlerin tahakkümüne karşı ezilenler aslında çaresiz değildir. Yukarıdaki örnek tarzında benzerlerini çok sık duymaktayız

Bununla birlikte artık Dersim'in şimdiki konjonktürde yeni taktiklerden ziyade, taktiklerini stratejiye dönüştürecek kolektif duruşa da ihtiyacı olduğu unutulmamalıdır. Bu taktikler, günü kurtarmaya değil, geleceği kazanmaya yönelik olduğu sürece tarihte anlamlı yerini alacaktır

Aslında egemenlerin stratejilerine karşı ezilenlerin taktiklerini doğru bir bağlama oturttuğumuz vakit neden Dersim'de Dersim katliamına imza atmış CHP'ye desteğin çıkabildiğini veyahut seküler-modern hayatı özümsemiş Dersim'in neden siyasal İslam'ın uzantısı AKP'ye de prim verebildiğini anlamış olacağız

veya şahit olmaktadır. Yine Dersim'den esprili şekilde anlatılan bir hikayedir: ilçeden kalkan minibüsün devrimci güçlerin yoğun olduğu yerlerden geçerken devrimci marşları, Kürt hareketinin güçlü olduğu yerlerde Kürtçe müziği, Elazığ sınırlarına girildiğinde de yarı arabesk veya pop müziği tercih etmesi bunun bir örne-

Bakhtin'in karnaval veya karnaval ruhunun baskıya karşı toplumun itiraz, eleştiri ve hayatta kalma çabası olarak ortaya koyan görüşünden de izler taşımaktadır. Diğer taraftan "ezilenlerin gizli senaryosu"na benzer bir yorumu Michel Certeau "Gündelik Hayatın Keşfi" adlı eserinde dile getirir.

Certeau, gündelik hayat içinde sıradan

gi değil midir? Bizim açımızdan böylesi hikayelerin yaşanılıp yaşanmadığı bile önemlidir değildir. Önemli olan bu hikayelerin bir anlatı olarak nasıl bir bilinin taşıyıcısı veya inşacısı olduğunu gözler önüne sermektir.

Ezilenlerin Altpolitikası Olarak Stratejiye Karşı Taktikler

J. C. Scott, "Tahakküm ve Direniş Sanatları" adlı kitabında, "Akıllı köylü, büyük efendinin karşısında yerlere kadar eğilir; ama sessizce osurur" şeklindeki Etiyopya atasözünden bahseder. Bundan hareketle ezen-ezilen ilişkisine sahne öndü dediği "kamusal senaryo" ile sahne arkası dediği ve ezilenin başvurduğu "gizli senaryo" arasındaki etkileşimi açıklamaya koyulur. Scott'a göre ezilenler (Marksist anlamda) hiç de söylendiği gibi "yanlış bilincin" tesiri altında değildirler. Bilakis ezilenler, direnişlerini çeşitli kılıklara girerek ve itaat ediyormuş maskelerini takarak "kamusal senaryo"ya girmek isterler. Ezilenler neyin ne olduğunu gayet iyi görürler; ancak bunu farklı şekilde gösterirler. Zira kamusal senaryoda rol paylaşım savaşı vardır ve bu savaş örtüktür. Söylentiler, dedikodular, hırsızlıklar, şakalar, karnavallar, halk masalları, türküler ve şarkılar, karşılıklı örtük savaşta elde edilen mevziler ve alayla karşılık intikam silahlarıdır. Ki buna Scott "altpolitika" demektedir ve ezilenlerin gizli senaryosunu ifade etmektedir.

Scott'un bakış açısı, evvelinde Michael

insanın içinde bulunduğu bağlama olan direnişini çeşitli taktik ve kurnazlıklara baş vurarak aşmaya çalıştığını ifade eder. Her ne kadar bunu tüketim toplumu içindeki sıradan insanın sessiz bir karşı üretiminin olduğunu; sıradan insanın dağıntık ve her yere sızabilen özelliğini egemen ekonomik düzen tarafından dayatılan ürünleri kullanma biçimleriyle ortaya koymaya çalışsa da bunu farklı bağlamlara taşınabileceğini de belirtir. Örnek olarak İspanyol sömürgecilerinin Amerika'daki yerli kabileler üzerindeki "başarılarına" içten gelen çatlakları gösterir. Yerliler, egemen düzene boyun eğmiş gibi görünseler de aslında egemen kültür içinde hatta bu egemen kültürün araçlarıyla (egemenlerin kanunlarını minik parçalar haline getirerek) farklı bir biçim oluşturup kendine özgü kurallara dönüştürerek, çeşitli dümen ve oyunlar çevirerek manevralar yaparlar. Yerliler, egemenlerin kurallarını reddetmek yerine, onları kendi çıkarlarına göre davranma ve kullanma yoluna gitmişler ve öteki olarak kalmayı başarmışlardır. Kısacası Certeau, egemenlerin tahakküm "stratejileri"ne karşı ezilenlerin ve sıradan insanın günlük yaşamda geliştirmiş olduğu yaratıcı prosedürlerin, yani "taktik"lerin üstü kapalı bir tutunma aracı olduğunu söylemektedir.

Certeau'nun söz konusu ettiği taktik, bir ölçüde düzenli ordunun saldırısına karşı sıradan insanın "eşkıyalığa" başvurusuna benzetilebilir. Sistemin açıklarını yakalayarak, ona onun yöntemi ile saldırır ancak onu yok edemez. Böyle bir derdi

de yoktur. Dolayısıyla da düzenli bir savaşı ve alternatifi de yoktur. Bir gerilla hareketi gibi davranamaz. Sadece bir savunma ve varlığını sürdürme politikası olarak belirlir. Sıradan insanın maruz kaldığı tahakküm gücüne karşı başka türlü bir olasılık ancak kolektif bir bilinçle varlık göstermek zorundadır. Ancak orda da güç ilişkileri devreye girebilmekte yine yeni taktikler ortaya çıkabilmektedir.

Anadolu'da ezilenlerin gizli senaryolarını, egemenlere karşı geliştirdikleri taktikleri sıralamakla bitmez. Bu direnme kültürünün izlerini halk masallarına ve hikayelerine yaslanarak geçmişe taşımak da mümkün. Ki toplumsal eleştiri bakımından Karagöz-Hacıvat, Nasrettin Hoca, Keleşli gibi iktidarı mizahi dille eleştiren "hiciv"ler aslında söz konusu ettiğimiz taktiklerin tarihteki ustalıklı örnekleri sayılabilir. Modernleşmenin sancısında Türkiye'de bu eleştiri siyasallığın dışında arabesk kültürde de karşılık bulmuştur. "Batsın bu dünya" diyerek itiraz eden ancak itirazını da bir alternatifle ortaya koymayan kitlelerin sistemin çatlaklarından bir soluk alış gibidir bu taktik. Ama yine de bir direniş taktiği sayılabilir.

Dersim'de sıradan insanın direnme biçimine döndüğümüzde ise arka planda aslında hem düzensiz bir eşkıya gibi hem de kimi zaman düzenli bir gerilla taktiği gibi savunma mekanizmaları devreye girdiğini görüyoruz. Bunun ne kadar düzenli olacağına yön veren en temel güç ise hiç kuşkusuz ortak toplumsal bilinçaltı ve onu dolduran kolektif tarih bilincidir.

Aslında egemenlerin stratejilerine karşı ezilenlerin taktiklerini doğru bir bağlama oturttuğumuz vakit neden Dersim'de Dersim katliamına imza atmış CHP'ye desteğin çıkabildiğini veyahut seküler-modern hayatı özümsemiş Dersim'in neden siyasal İslam'ın uzantısı AKP'ye de prim verebildiğini anlamış olacağız. Kendi dilini inkar etmeden ve değiştirmeden Türkçe konuşan bir kadının da, kimi zaman sağa oy veren bir Dersimli'nin de, Xızır'a sığınan ama yeri geldiğinde ona sitem edenin de göstermiş olduğu ve tutarsızmış gibi görünen davranışlarının altında bu gizli altpolitikanın izlerini bu bağlamda okuyabiliriz.

Bütün bunlar ve daha fazlasını da göz ardı etmeden Dersimdeki direniş ve itirazları göz önüne aldığımızda aslında sistemsiz bir anarşist ruhun varlığı da fark edilecektir. Ancak bu ruh siyasallık anlamında değil kültürel direnişin taktikleri bağlamında okunmak durumundadır. Sistemin çatlaklarını görebilen, hiç de çaresiz-korunaksız olmayan ve sistemin bu çatlaklarından sızma becerisi de gösterebilen bir halk özelliği olarak bu durum kabul edilmelidir. Bu taktiklerin işe yaramadığını gördüğünde ise siyasal bir alternatif de yeri geldiğinde ortaya koyduğunu da belirtmek gerekir.

Dünyanın tüm ezilenlerinde benzer taktikleri görebilmek mümkün olduğu kadar Dersim'deki direniş taktiklerini de binlerce örnekle çoğaltmak mümkün. Bununla birlikte artık Dersim'in şimdiki konjonktürde yeni taktiklerden ziyade, taktiklerini stratejiye dönüştürecek kolektif duruşa da ihtiyacı olduğu unutulmamalıdır. Bu taktikler, günü kurtarmaya değil, geleceği kazanmaya yönelik olduğu sürece tarihte anlamlı yerini alacaktır.

Binlerce yıllık geçmişinde "Turabdin" olarak bilinen bölgenin merkezi konumundaki Midyat Süryanilerinde inanç kenti olarak öne çıkmaktadır. Turabdin bir yandan "ibadet edenlerin dağı" anlamına kullanılır. Öte yandan Midyat, mağaralar kenti anlamına gelen "Matiate" kelimesinden gelmektedir. Bir diğer görüş ise Süryanice'nin de belirleyici olduğu 'Tur' (dağ) ve 'abdin' (kul, köle) kelimelerinden oluşan Tur Abdin, 'köleler dağı', 'kullar dağı', ya da 'esirler dağı' anlamına da gelmektedir. Bir başka yaklaşım, bölgenin isminin, MÖ 4. yüzyıldan itibaren kurulan manastırlarda yaşayan keşişlere atfedilerek, Hıristiyan bakış açısına göre "tanrı hizmetkârları dağı"na dönüştüğüne işaret etmektedir. Yani ibadet edenlerin dağı... Günümüzde 'Tur Abdin' adlandırması daha çok Süryaniler tarafından kullanılmaktadır. Mezopotamya'nın 5000 yıllık geçmişinden gelen halkları arasında bulunan Süryaniler yaygın olarak Mardin iline bağlı ilçe ve köylerde yaşamaktadırlar. Türkiye Süryanileri için oldukça önemli bir yere sahip olan Mor Gabriel (Deyrul Umur) Manastırında bu kutsal topraklarda yer almaktadır. Burası dünyanın en eski ve aktif Hıristiyan manastırlarından biri olma özelliğine sahiptir. Midyat ilçesi ve köylerinde 20'ye yakın manastır veya kilise olarak faaliyet gösteren ibadet yerleri vardır. Bunların bir kaçı Protestan diğerleri ise Ortodoks Hıristiyan kiliseleridir. Bu sayı, mekân ve nüfus yoğunluğu ile mukayese edildiğinde genelde Türkiye ve özelde Midyat açısından oldukça ilgi çekicidir. Zira dünyanın başka bir yerinde bu kadar az bir nüfus yoğunluğunda ve küçük bir alan içerisinde bu sayıda rastlamak mümkün değildir. Zaten bu özelliğinden dolayı Midyat "Küçük Kudüs" olarak da bilinmektedir. Bu durum, Süryanilerin dinsel bir cemaat olmasından ileri gelmektedir. Süryanilerin yaşadıkları herhangi bir köy, bu köyde bulunan kilise-manastırın adına atıf yapılarak isimlendirilmektedir. Bugün halk arasında bilinen isimleriyle Deyr, Kafar ya da Mor kelimelerinin yer aldığı köy isimleri buralarda geçmişte bulunan Süryani ibadet yerlerinin isimlerinden türemiştir.

Politik, tarihsel, etnik, dinsel ve ekonomik gerekçelerle dünyanın değişik bölgelerine dağılan Süryanilerin Türkiye'deki sayıları 15.000'dir ve büyük çoğunluğu İstanbul'da yaşamaktadır, geleneksel kültürlerini yaşattıkları Güneydoğu'da ise sayıları gün geçtikçe azalmaktadır. Son yıllarda Tur Abdin bölgesinde yaklaşık 2000 Süryaninin yaşadığı bilinmektedir. Bunun %70'i Midyat, Dargeçit ve İdil'de, diğerleri ise Nusaybin'de ve Mardin'de oturmaktadır. Süryaniler; İsa'dan önceki dönemlerde yaşadıkları coğrafi bölgelere göre; Arami ve Asurî; Hıristiyanlığın kabulünden sonra ise Nasturi, Melkit, Marunî ve Keldani olarak isimlendirilmişlerdir. Bu isimler genellikle Süryanilik içerisinde etkili olan din adamlarının isimlerinden türemiştir. Bugün Ortadoğu'da yaşayan ve farklı isimlere sahip olan Hıristiyanlık

DOĞUNUN HIRİSTİYANLARI

Belgin CENGİZ/Antropolog
belgincengiz@gmail.com

inancına mensup cemaatlerin tamamı Süryani veya Doğu Hıristiyanları olarak bilinmektedir. Günümüzde ibadetlerin de Aramice (İsyanın dili) hala kullanılmaktadır. 5000 yıllık geçmişleri olduğu bilinen Süryaniler MÖ 3000'lerden itibaren Sümerler, Akadlar, Babiller, Asurlular, Aramiler, Fenikeliler, Tedmurlular ve Abgarlar adlarını kullandığını, 2 bin yıldan beri kullanılan Süryani isminin ise bunların devamı olduğunu söylemektedirler.

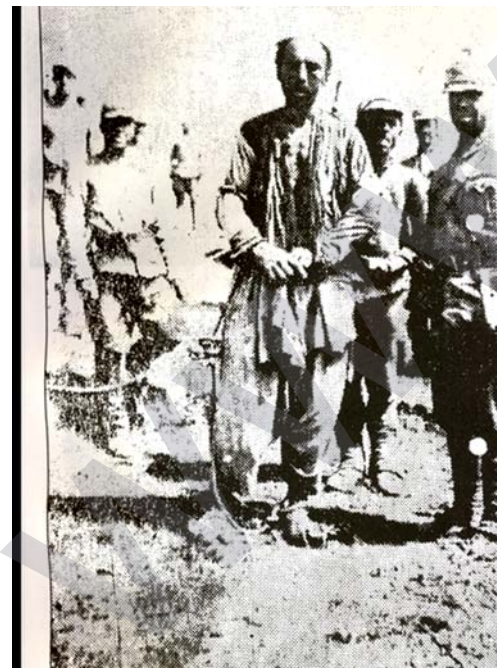
Böylesi köklü geçmişe sahip olan Süryani topluluğu son yüzyılda giderek artan göç hareketliliği ile mekanlarını, köylerini, topraklarını arkada kalarak bırakmış ve Türkiye'nin önemli bir kültürel bütünlüğünün eksilmesine yol açmıştır. Yaşanan göç dalgası sonucunda, nüfusun önemli bir kısmının yurt içi ve dışında farklı yerleşim birimlerine dağılımı, bölgedeki Süryani kültürünün (maddi ve manevi kültürel bileşenlerin) giderek yok olmasına, unutulmasına ve devamlılığının sağlanamamasına yol açmıştır.

Günümüzde sivil toplum oluşumları ile dinsel özelliklerinin yanı sıra sivil hayattaki kültürel özelliklerini de korumaya önem veren Süryaniler, Anadolu'nun eksilen kültür bütünlüklerinin başında gelmektedirler. Binlerce yıllık Mezopotamya tarihinin temsilcileri olan ve kadim dillerini günümüze kadar yazılı biçimde koruyarak getiren bu halk, ortaklaşıl pek çok efsane ve sembolünde temsilcilerdir. Söz gelimi, Mardin'de bulunan 40'lar kilisesi 40 azizlerin temsiliyetini geçmişten günümüze getirirken bir yandan da bölgedeki Süryani ve diğer azınlık Hıristiyan topluluklarının da temel ibadet merkezi konumundadır. Öte yandan Sivaslı "Kırk şehitler" olarak bilinen "Kırk aziz"'in Kızılırmak nehrinde, pagan krala itaat etmekten vaz geçmeleri ve İsa'ya bağlılıklarını göstermek için kendilerinden vaz geç-

melerini anlatan efsanede 40 aziz'in 39'u nehirde kaybolurken, 40. Aziz bir ışık zümresi olarak göklerden aşağı nehrin yüzeyine inerek varlığını gösterir. Bir başka örnek, geleneksel kültürünün parçasını oluşturan ve yaklaşık 5000 yıllık geçmişe sahip olduğu düşünülen 1 Nisan Süryani bayramı yaşamı, bereketi, aşkı, dürüstlüğü, günahlardan arınmışlığı, temizliği, eğlenceyi ve sevinci paylaşmayı sembolize etmektedir. Bu bayram Utnaşıstun (Nuh) tufanından kurtulan insanlar tarafından kutlanmaya başlamıştır. Sümerler döneminde gelenekselleşen ve daha sonra siyasi otoriteyi de kapsayan bir nitelik kazanmıştır. Böylece Mezopotamya'nın en görkemli bayramı olmuştur. Bütün toplumlar tarafından yüzyıllarca kutlanan bu bayram Babil'in yıkılışından sonra etkisini zamanla kaybetmiştir. Ancak 1 Nisan bayramının geleneği ve kültürü bölgedeki toplumlar ve dinler tarafından değişik biçimlerde yaşatılmıştır. Mezopotamya'nın eski tarihinde en önemli bayram yeni yıl yani 1 Nisan bayramıdır. İlkbaharın gelişi, kır gezileri, çiçek toplama ve gelin damat kılığında çocuklar tarafından evlerin ziyaret edilmesi biçimindeki etkinlikler sürekli olmuştur. Başta Irak, Suriye, İran ve diasporadaki Asuri-Keldani-Süryaniler tarafından kültürel bir nitelikte kutlanmaktadır. 1 Nisan'da gençler, yaşlılar, çocuklar en güzel elbiselerini giyerek kırlara, açık alanlara çıkmaktadırlar. Bugünde kültürel yemekler yapılmakta, folklorik giysilerle oyunlar oynanmakta, müzik eşliğinde halaylar çekilmekte, evlilik törenleri düzenlenmekte, barış, dostluk ve sevgi duyguları ön plana çıkmaktadır. 1 Nisan Yeni yıl bayramı eski takvime göre gece ile gündüzün eşit olduğu günde kutlanıyordu. Süryaniler; Roma, Pers, Bizans, Arap, Moğol ve Türkler hakkında pek çok tarihsel dökümana sahip bir cemaattir. Bu eserler manastır arşivlerinde titizlikle korunmaktadır. Süryaniler, günümüzde yaklaşık olarak beş milyona yakın tahmin edilen nüfuslarıyla Türkiye, Suriye, Irak, Lübnan, Ürdün, İsrail ve Hindistan'da yaşamaktadırlar. Ancak yirminci yüzyılın son çeyreğinde, büyük bir bölümü Türkiye ve Ortadoğu'dan ayrılarak, başta Avrupa ve İskandinav ülkeleri olmak üzere Amerika'ya ve Avustralya'ya göç etmişlerdir.

Faydalanılan Kaynaklar:

1. Doç. Dr. Nurgün OKTİK, Fethi NAS TÜRKİYE'DE CEMAATLER SOSYOLOJİSİ, MIDYAT ÖRNEĞİ, Uluslararası Süryani Sempozyumu sunumları
2. AYDIN, Suavi, (2001), Mardin, Aşiret-Devlet-Cemaat, Tarih Vakfı, İstanbul.
3. HOLLERWERTGER-Hans, (1999), Turabdin, Mor Gabriel Yayınları, Midyat, Mardin.
4. MALOUF, Amin, (1998), Arapların Gözyüze Haçlı Seferleri, Telos Yayınları, İstanbul.

Geçtiğimiz yıl yapımcı ve yönetmenliğini yaptığı "Kırmızı kalem" adlı canlı tanık anlatımlarıyla Dersim 38 katliamı ve 1994'te Dersim'de köylerin boşaltılması olaylarını ele alan belgesel filmi yankı yaratan Özgür Fındık, "Dersim Sürgünleri" adını verdiği yeni belgesel çalışmasıyla gündemde. "Kırmızı Kalem" filminin yurt içi ve yurt dışındaki gösterimleri halen devam eden Özgür Fındık, iki yıldır sürdürdüğü çalışmasını önümüzdeki aylarda tamamlayacağını belirtti.

Fındık'ın iki yıldır yurt içi ve yurt dışındaki çok sayıda tanıkla görüşerek yürüttüğü Dersim Sürgünleri belgeseline çok sayıda Dersimli aydın, yazar ve sanatçı da katkıda bulunuyor. Fındık'ın çalışmalarına katkıda bulunanlar arasında Özlem Göner, Hüseyin Ayrılmaz, Cemal Taş, Turabi Saltuk, Emirali Yağan ve Cafer Solgun da bulunuyor.

Özgür Fındık, iki yıldır sürdürdüğü çalışmaları kapsamında, Almanya'nın yanı sıra İstanbul, İzmir, Bolu, Çanakkale, Balıkesir, Ankara, Eskişehir, Erzincan, Ayalık, Aydın, Manisa, Alaşehir ve Dersim'de çok sayıda kişiyle görüşmeler yaparak kayıt altına aldı. Özgür Fındık, Trakya illerinde kurduğu bağlantılarla da görüşmeler yapacak. Yaptığı görüşmelerin sayısı yüz kişiyi aşmış durumda.

Fındık, Dersim 38'in yanı sıra 12 Eylül dönemi ve 1994'te yaşanan sürgün olaylarına da mercek tutmayı amaçladığını, korku kültürü ve travmayı işlediği çalışması kapsamında, Dersim Ermenileriyle de görüşmeler yaptığını ifade ediyor.

Çalışmasının mümkün olabilen ölçülerde kolektif bir duyarlılığı yansıtağını belirten Özgür Fındık, bu nedenle Dersim'le ilgili araştırması, görüşü, sözü olan herkesin katkısına ihtiyaç duyduğunu dile getiriyor.

DERSİM SÜRGÜNLERİ..

Çalışmalarını tamamen kendi güç ve imkanlarıyla ve dostlarının katkılarıyla sürdürdüğünü belirten Fındık, amacının yaşanan sürgün trajedisini bütün boyutlarıyla

gözler önüne sermek olduğunu belirtirken, Türkiye'nin Dersim gerçeğiyle yüzleşmesinin önemine dikkat çekiyor.

